

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

magisterské kombinované studium
2011 – 2013

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dagmar Kohoutková

Chráněné dílny, jejich diverzifikace.
Práce pro absolventy speciálních institucí.
Chráněné bydlení.

Praha 2013

Vedoucí diplomové práce
Mgr. Jitka Králová

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined (Part time) Studies
2011 – 2013

DIPLOMA THESIS

Dagmar Kohoutková

Protected workplaces, their division.
Protected workplaces for special institutions graduates.
Protected independent living.

Prague 2013

The Diploma Thesis Work Supervisor
Mgr. Jitka Králová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne.....

Dagmar Kohoutková

Poděkování

1. Chtěla bych poděkovat paní Mgr. Jitce Králové za podnětné a laskavé vedení práce.
2. Při zpracovávání podkladů pro praktickou část předkládané diplomové práce byly osloveny tyto organizace: textilní dílna Gawain, tkalcovská dílna Jinan, keramická dílna Eliáš a Eliášův tréninkový obchůdek, chráněné pracovní dílny Dipra v.d. a Lemniskáta - život bez bariér o.p.s., sociální podniky Duhová prádelna a Café Rozmar, Společenství Dobromysl. Výše zmíněným organizacím děkuji za spolupráci.
3. Vřelé díky patří zaměstnancům chráněné dílny Lemniskáta za otevřenost a důvěru při poskytnutí svých životních příběhů.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou uplatnění absolventů speciálních institucí po ukončení školní docházky. Seznamuje nás s různými typy institucí, které se zaměřují na péči o osoby s postižením, a svými službami tak dopomáhají k rozvoji jejich plnohodnotného života v oblasti pracovního uplatnění a k možnosti jejich samostatného bydlení v chráněném bydlení mimo rodinu. V teoretické části práce jsou vymezeny používané pojmy, je nastíněn historický vývoj trendů v péči o lidi s handicapem, charakterizován právní rámec zaměstnávání osob se zdravotním postižením a popsána současná situace na trhu práce v souvislosti s těmito osobami. V praktické části je uveden rozbor financování organizací s různými statuty nabízejícími osobám se zdravotním postižením uplatnění a jsou zde uvedeny biografické analýzy klientů navštěvujících chráněnou dílnu.

Přínosem předkládané diplomové práce je ucelený přehled různých možností dalšího uplatnění čerstvých absolventů speciálních škol a podněty k rozvaze, kterou právní formu upřednostnit při záměru založit novou chráněnou dílnu.

Klíčové pojmy

Analýza dokumentů, diplomová práce, chráněné bydlení, chráněná dílna, chráněné pracoviště, náhradní plnění, osoba se zdravotním postižením, pracovní rehabilitace, pracovní uplatnění.

Annotation

The diploma thesis deals with the problems (tasks) of the special institutions graduates starting their working life after leaving the school. It describes different types of those special institutions who take care of the handicapped people and help them starting the normal, valuable working life and also try giving them a chance to live in the protected independent living space out of their families. The theoretical part of the work describes the terminology, the historical development and the trends in the care of the handicapped people, the characteristics of the handicapped people employment legislatives and the current situation in the labor market. The practical part includes the financial analysis of the protected workshops with different statuses and the different case studies of the protected workshops clients.

This diploma thesis gives the overall summary of the various possibilities for the special institutions graduates to be fully qualified in their real lives and also the proposals for the possible legislatives for the newly established protected workshops.

Key words

Analysis of documents, diploma thesis, employment duality, facultative compensation, handicapped person, protected independent living, protected working place, protected workshop, work rehabilitation.

Obsah

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Zdravotní postižení.....	10
1.1 Vývoj přístupu společnosti v péči o postižené	10
1.1.1 <i>Camphillské komunity</i>	12
1.1.2 <i>Jedličkův ústav</i>	13
1.1.3 <i>Ústav pro choromyslné v Bohnicích u Prahy</i>	14
1.1.4 <i>Vymezení pojmů přístupů v péči o postižené</i>	16
1.2 Klasifikace a definice postižení	18
1.2.1 <i>Klasifikace postižení dle WHO</i>	18
1.2.2 <i>Typy postižení</i>	19
1.2.3 <i>Počet osob se zdravotním postižením v ČR</i>	20
1.2.4 <i>Definice osoby se zdravotním postižením (OZP)</i>	21
1.3 Vývoj práva OZP	22
1.3.1 <i>Problematika OZP v mezinárodních dokumentech</i>	22
1.3.2 <i>Organizace hájící práva OZP v ČR</i>	24
1.3.3 <i>OZP v dokumentech ČR</i>	25
2. Nezaměstnanost OZP	28
3. Politika zaměstnanosti OZP v ČR.....	30
3.1 Legislativa podporující zaměstnanost OZP	30
3.1.1 <i>Pracovní rehabilitace (Zákon č. 435/2004 Sb., § 69 - § 74)</i> 30	
3.1.2 <i>Institut povinného podílu (§ 81 - § 83)</i>	31
3.1.3 <i>Finanční podpora zaměstnavatelů OZP (§ 75 – § 78)</i>	32
3.1.4 <i>Sleva na dani pro zaměstnavatele OZP</i>	33
3.2 Podpůrná opatření Nadačních fondů a Evropské unie	34
3.2.1 <i>Ochranná známka „Práce postižených“</i>	34
3.2.2 <i>Škola druhé šance (Second Chance School)</i>	35
4. Uplatnění OZP	36
4.1. Pracovní uplatnění OZP	36
4.1.1 <i>Význam práce pro OZP</i>	36
4.1.2 <i>Definice práce</i>	37
4.1.3 <i>Typy a způsoby pracovního uplatnění OZP</i>	37
4.1.4 <i>Organizace zastřešující zaměstnavatele OZP</i>	43
4.2. Podpora práva na samostatný život OZP	44
4.2.1 <i>Podporované bydlení</i>	45
4.2.2 <i>Chráněné bydlení</i>	45
4.2.3 <i>Camphillská komunita</i>	46

PRAKTICKÁ ČÁST	48
5. Průzkum v organizaci Lemniskáta	48
5.1. Představení organizace.....	48
5.1.1 Cílová skupina zaměstnanců.....	48
5.1.2 Charakteristika výrobního programu	49
5.1.3 Charakteristika práce pracovního asistenta.....	49
5.1.4 Rytmus pracovního dne.....	50
5.1.5 Projekt Boříme bariéry	51
5.2 Biografická analýza zaměstnanců CHPD Lemniskáta.....	53
5.2.1 MARTIN – psychické onemocnění	53
5.2.2 KATEŘINA – Downův syndrom.....	54
5.2.3 DAN – v minulosti drogová závislost.....	55
5.2.4 MARIE – fetální alkoholový syndrom	57
5.3 Dotazníkové šetření zaměstnanců dílny Lemniskáta	57
5.3.1 Charakteristika dotazníků.....	58
5.3.2 Znění dotazníku a odpovědi respondentů.....	59
5.3.3 Závěr dotazníkového šetření	60
6. Diverzifikace chráněných dílen	62
6.1 Lemniskáta – život bez bariér o.p.s.....	62
6.1.1 Struktura financování:	62
6.1.2 SWOT analýza.....	62
6.2 Dipra Praha v.d.....	63
6.2.1 Struktura financování.....	63
6.2.2 SWOT analýza.....	63
6.3 Sociálně terapeutická dílna Jinan	64
6.3.1 Struktura financování.....	64
6.3.2 SWOT analýza.....	64
6.4 Dílna Gawain	65
6.4.1 Struktura financování.....	65
6.4.2 SWOT analýza.....	65
7. Diverzifikace Eliáš o.s.....	66
7.1 Historie občanského sdružení Eliáš	66
7.2 Dílna Eliáš	67
7.2.1 Cílová skupina.....	68
7.2.2 Denní provoz dílny	68
7.2.3 Struktura financování.....	68
7.2.4 SWOT analýza.....	69
7.2 Eliášův obchod	69
7.2.1 Struktura financování.....	70
7.2.2 SWOT analýza.....	70

7.3	Projekt Dílna Via Roseta o.p.s.	71
7.3.1	<i>Představení projektu</i>	71
7.3.2	<i>Cílová skupina</i>	71
7.3.3	<i>Cíl projektu</i>	72
7.3.4	<i>Struktura financování</i>	72
7.3.5	<i>SWOT analýza</i>	72
7.4	Společenství Dobromysl	73
7.4.1	<i>Představení organizace</i>	73
7.4.2.	<i>Cíl stacionáře</i>	73
7.4.3	<i>Cílová skupina</i>	74
7.4.4	<i>Provoz stacionáře</i>	74
7.4.5	<i>Náplň stacionáře</i>	74
7.4.6	<i>Denní rozvrh</i>	74
7.4.7	<i>Cena služby</i>	75
7.4.8	<i>Struktura financování</i>	75
7.4.9	<i>SWOT analýza</i>	76
	ZÁVĚR	77
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	79
	SEZNAM POUŽÍVANÝCH ZKRATEK	82
	SEZNAM PŘÍLOH	I
	Příloha A	II
	Příloha B	III

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce s názvem „Chráněné dílny, jejich diverzifikace. Práce pro absolventy speciálních institucí. Chráněné bydlení.“ se zabývá problematikou pracovního uplatnění absolventů speciálních institucí a seznamuje nás s různými typy péče o osoby se zdravotním postižením, směřující k naplnění jejich plnohodnotného života.

V České republice žije zhruba 10 milionů obyvatel a z toho přibližně 1,2 milionu trpí zdravotními problémy takového rozsahu, že následkem onemocnění, úrazu nebo vrozeného postižení je snížena jejich pracovní schopnost. V současné terminologii potom mluvíme o osobách se zdravotním postižením. Osoby se zdravotním postižením jsou rizikovou skupinou potenciální nezaměstnanosti. Právo na práci pro osoby se zdravotním postižením je deklarováno v mnoha mezinárodních dokumentech, rovněž je zakotveno v české legislativě.

Práce představuje v životě člověka nenahraditelnou hodnotu, dává mu, kromě hmotného užitku, pocit naplnění a životního smyslu, možnost seberealizace, sebeúcty a společenský status. Při provozování pracovních úkonů člověk vytváří sociální kontakty, a dostává se mu tak mj. možnosti vnitřního růstu. Člověk v sociální interakci lépe poznává své kladné vlastnosti, schopnosti, nedostatky i negativní stránky své osobnosti. V rámci vytváření sociálních kontaktů tak dochází zcela přirozeně k sebereflexi člověka a následné sebevýchově, což je nezbytné a prospěšné nejen pro něj, ale i pro celou společnost.

Absolventi speciálních institucí patří do rizikové kategorie nezaměstnanosti a z důvodu svého postižení, spolu s dalšími přidruženými objektivními příčinami (pracovní nezkušenost, snížená pracovní schopnost aj.), jsou velmi zřídka úspěšní v hledání zaměstnání na volném trhu práce. Jedinou reálnou možností jejich uplatnění je práce na chráněném pracovišti. Jak z názvu vyplývá, jedná se o pracovní místo, jež poskytuje svým zdravotně postiženým zaměstnancům jistou ochranu (přizpůsobené pracovní podmínky, zkrácená pracovní doba, snížené pracovní tempo apod.). Za vhodných podmínek potom mohou osoby

s postižením v klidu a bez nátlaku dobře vykonávat zadanou práci s pocitem uspokojení přirozené potřeby vlastní prospěšnosti a potřebnosti pro okolní svět. Nabídka chráněných pracovních míst, jež lidem s postižením umožňuje naplnit jejich život smyslem, však zdaleka nepokrývá poptávku.

Předkládaná diplomová práce vychází z autorčiny osobní zkušenosti z práce v tomto oboru a klade si za cíl podat celkový přehled o možnostech uplatnění absolventů speciálních škol a rovněž poskytnout laické i odborné veřejnosti možnost rychlé orientace v dané problematice.

Diplomová práce se dělí na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je popsán vývoj postojů v péči o postižené a s tím související vznik potřebné právní terminologie, rovněž jsou vyjmenovány některé mezinárodní a domácí úmluvy deklarující zdravotně postiženým právo na práci. Dále se v teoretické části zaměříme na legislativní naplňování tohoto práva u nás a seznámíme se se zákonnými opatřeními, která podporují zaměstnávání osob se zdravotním postižením. O typech pracovního uplatnění a možnostech samostatného bydlení člověka s postižením v chráněném nebo podporovaném bydlení pojednává třetí kapitola teoretické části.

V praktické části se blíže seznámíme s chráněnou pracovní dílnou Lemniskáta – život bez bariér o.p.s., kterou autorka diplomové práce spoluzakládala. Biografickou analýzou několika zaměstnanců této dílny je mj. zkoumána otázka možnosti jejich dalšího uplatnění, dotazníkové šetření vypovídá o významu pracovního uplatnění těchto osob. Další součástí praktické části je diverzifikace chráněných dílen v oblastech zaměření jejich činnosti a financování provozu. Výzkumné metody používané v diplomové práci jsou tyto: průzkum, pozorování a rozhovor.

Při zpracovávání podkladů pro praktickou část diplomové práce byly osloveny a navštíveny tyto organizace v Praze a okolí: sociálně terapeutická dílna Jinan, textilní dílna Gawain, chráněná pracovní dílny DIPRA v.d., Lemniskáta o.p.s., Dílna Eliáš a Eliášův obchod, Společenství Dobromysl, Duhová prádelna a Café Rozmar. V praktické části se blíže seznámíme pouze s některými, ostatní oslovené organizace údaje neposkytly vzhledem k velké vytíženosti řídicích pracovníků nebo krátké době své působnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ZDRAVOTNÍ POSTIŽENÍ

V první kapitole diplomové práce se seznámíme s pojmem osoba se zdravotním postižením a se změnami přístupu společnosti v péči o postižené osoby. Dále je zde nastíněn vývoj práv osob se zdravotním postižením, jeho zakotvení v mezinárodních dokumentech a v české legislativě.

1.1 Vývoj přístupu společnosti v péči o postižené

Přístup společnosti v péči o osoby se zdravotním postižením se v průběhu staletí měnil a prošel mnoha stupni od separace, segregace, izolace až k současnému postoji, kdy většinová společnost přijímá tyto osoby jako svoji právoplatnou součást.

Přelomový věk pro nové humanistické přístupy péče o osoby s postižením nastoupil v evropských dějinách v polovině 19. a začátkem 20. století. V Čechách v této době působila řada reformních lékařů a pedagogů: MUDr. Karel Savoj Amerling, prof. Rudolf Jedlička, František Bakule, František Čád aj., kteří svůj život zasvětili lékařské péči a vzdělávání lidí s postižením. Výše jmenovaní uskutečnili řadu konkrétních projektů. Založili speciální ústavy, speciální školy a další instituce, jež v našich společenských podmínkách „zažehly pochoděň“ humanistického přístupu k těmto osobám. V období první republiky byla založena řada nevládních organizací zaměřených na podporu osob se zdravotním postižením, zároveň vznikala výrobní družstva nabízející postiženým lidem uplatnění v zaměstnání. Násilně a s velkou razancí bylo toto obrodné celoevropské snažení v oblasti pedagogiky a sociální práce přerušeno nástupem Adolfa Hitlera a jeho nacistickou propagandou čisté rasy v 30. letech minulého století. Zvěrstva a pokusy, které byly nacistickými lékaři páčány nejen na lidech s postižením, byly naprostým popřením všeho dobrého, co bylo

doposud v oblasti lidství a sociální sounáležitosti na základech ideje křesťanství postupně v Evropě vydobyto.

V 60.-90. letech minulého století, v období, kdy se Evropa vzpamatovala z válečných otřesů, je zejména ve Švýcarsku, Německu, Rakousku, Holandsku a v severských zemích budováno mnoho rehabilitačních center pro postižené lidi a oběti války. Jedná se o různá církevní a charitativní zařízení z velké části podporovaná státem, camphillské vesničky, speciální školy aj. Řada zařízení z tohoto období funguje dodnes a nabízí postiženým lidem možnost kvalitního života, lékařskou péči i pracovní uplatnění. Mluvíme v tomto smyslu o decentralizované péči o postižené s podporou rozvoje neziskového sektoru a hledáním nových forem a metod sociální práce. Postupně se pod tímto vlivem upravují a mění zákony, kterými se státy snaží nastavit platnou funkční legislativu. V odborné terminologii se celosvětově vymezují a zakotvují pojmy: integrace, rehabilitace, normalizace a inkluze.

Střední a východní Evropa obdobný „boom sociální sféry“ začíná prožívat na konci 20. století v souvislosti se změnami politických systémů. Nové trendy péče o lidi s postižením postupně nahrazují dosavadní centralizovaný způsob péče ve velkých sociálních ústavech a speciálních školách.

Na konci 20. století se s vývojem medicíny ve společnosti objevuje myšlenka prevence postižení v souvislosti s nepříznivou genetickou prognózou. Dnes je běžným standardem lékařské péče o budoucí rodičku genetické vyšetření plodu, s možností následného rozhodnutí se pro přerušení těhotenství. Ve smýšlení většinové společnosti se tato možnost svobodného rozhodnutí jeví jako zcela oprávněná, racionální a humanistická. Přesto se nabízí otázka k zamyšlení, co s sebou přináší tento „geneticko-mechanický“ úhel pohledu na hodnotu lidského života a jaký může mít dopad na sociální vnímání celé společnosti pro budoucnost?

Rakouský lékař Dr. Karel König ve svých léčebně-pedagogických přednáškách často hovoří o postižených lidech jako o „potřebných“, nejen ve smyslu „potřebující naši péči“, ale potřebných pro zdravý život společnosti ve smyslu sociální sounáležitosti. O dětech s Downovým syndromem mluví jako o „poslech lásky“. Ten, kdo má zkušenost s péčí o malého „downíka“, jistě

může takový výrok potvrdit. Bezmezná náklonnost a všeobjímající láska dětí s Downovým syndromem jsou mnohdy pro rodiče velkým zadostiučiněním v jejich údelu celoživotní péče. Největší „noční můrou“ rodin s postiženým dítětem je zejména strach z budoucnosti dětí. Proto se výše jmenovaní „osvícenci“ z řad lékařů a pedagogů na přelomu minulého století věnovali vytváření vhodných podmínek pro lepší budoucnost postižených dětí. Tehdy myšlenka genetického výběru nebyla lidem ještě vlastní.

1.1.1 Camphillské komunity

Neopomenutelnou osobností, v kontextu evropského humanistického přístupu k osobám se zdravotním postižením, je vídeňský lékař židovského původu, iniciátor camphillského hnutí, již zmíněný Dr. Karel König.

Karel König pocházel z vídeňské židovské rodiny a po studiu medicíny se zabýval embryologií. Ve Vídni se seznámil s Rudolfem Steinerem a s jeho duchovně-vědeckým bádáním v oblasti medicíny a pedagogiky. Dr. König se stal Steinerovým žákem a později také uznávaným a samostatně činným vědcem v oblasti antroposofické medicíny i léčebné pedagogiky. Jeho výzkumná práce byla přerušena anexí Rakouska k nacistickému Německu. Dr. König v roce 1939 odchází se svými spolupracovníky těsně před vypuknutím druhé světové války z Rakouska do Skotska, kde nedaleko Aberdeenu společně zakoupili dům s přílehlými pozemky. Postupně zde byla vybudována zemědělská usedlost, kde pospolu v domech rodinného typu žili postižení i zdraví obyvatelé. Usedlost byla pojmenována Camphill Community.¹

Dr. König velmi prosazoval právo a možnost vzdělávání každého dítěte bez ohledu na druh a stupeň postižení, a v roce 1947 byla v camphillské komunitě založena waldorfská škola, kde se pospolu vzdělávaly místní děti zdravé i postižené. Camphillské školy byly až do počátku sedmdesátých let ve Velké Británii jediné, které vzdělávaly tzv. nevzdělávatelné děti. V říjnu 1949 Dr. König otevřel první camphillský seminář léčebné pedagogiky. V dnešní

---

¹ VALENTA, M. Camphillské hnutí a německý výchovně vzdělávací systém. Olomouc: UP, 1995. 33s. ISBN 80-7076-460-1.

době se po celém světě nabízí školící centra, kde je možné se vzdělávat ve waldorfské a léčebné pedagogice z hlediska antroposofického pohledu na člověka.²

Camphillské hnutí se v průběhu minulého století v různých modifikacích postupně rozšířilo do celého světa. Iniciátory vzniku nových komunit byli a dodnes jsou především rodiče postižených dětí. Postupně se ustálilo pravidlo, že jednotlivé rodinné domy v rámci malé vesničky, kterou tvoří farma a přílehlé chráněné dílny, obývají lidé s postižením všech věkových skupin spolu s lidmi zdravými. Společným soužitím se „tzv. zdraví a tzv. nemocní“ vzájemně obohacují, a vytvářejí tak velmi hezké, láskou a smyslem naplněné místo pro život.

Na závěr povídání o Karlu Königovi nelze opomenout jednu zajímavost. Königova manželka pocházela z komunity Moravských bratří ve Slezsku. O našem pedagogickém velikánu J.A. Komenském se Dr. König zmiňuje jako o svém velkém duchovním vzoru, jímž byl v životě inspirován.³

1.1.2 Jedličkův ústav

Rudolf Jedlička se narodil 20. února 1869 v Lysé nad Labem a jeho jméno je v povědomí veřejnosti spojeno se založením Jedličkova ústavu – pražského zařízení pečující o děti a mládež s postižením. Prof. Jedlička byl na svou dobu velmi novátorský, prosazoval možnost odborného léčení a výchovy postižených dětí, s cílem pokud možno samostatného a plnohodnotného života každého jedince. Svou profesí byl Jedlička uznávaným lékařem, proslul především v oboru kostní a břišní chirurgie. Krátce po objevu Rentgenových paprsků roku 1895 provedl první operaci na základě rentgenové diagnostiky. Stal se rovněž zakladatelem české lékařské rentgenologie a radiologie. Za první světové války působil ve vojenské nemocnici v Bělehradě.

Prof. Jedlička byl velmi štedrý a hluboký člověk, ke své práci přistupoval vždy nesmírně obětavě bez ohledu na vděčnost a osobní popularitu. V případě potřeby léčil zdarma a sám ze svých zdrojů také financoval výstavbu Pražské-

---

² Viz. tamtéž

³ Camphill České Kopisty.Historie vzniku [online]. 2011 [cit. 2013-02-08]. Dostupné na WWW:< <http://www.camphill.cz/index.php/> >.

ho sanatoria i zakoupení prvního rentgenového přístroje pro chirurgickou kliniku. Jeho konání nikdy nechyběla stálost, důslednost a především hluboký zájem o sociální problémy. Smyslem jeho práce bylo pomáhat.

Na počátku 20. století byl v Čechách založen „Spolek pro léčbu a výchovu rachitiků a mrzáků“. Cílem spolku bylo vybudovat zařízení, které poskytne postiženým dětem celostní péči: léčbu, výchovu, všeobecné vzdělání a odbornou praktickou přípravu na povolání. V roce 1911 se předsedou tohoto spolku stal prof. Jedlička a již 1. dubna 1913 zahájil svou činnost dnešní Jedličkův ústav. Pro život profesora Jedličky platí slova, jimiž odpověděl na přání dětí z Jedličkova ústavu, aby dlouho žil: „*Není důležité pro člověka, aby žil dlouho, ale aby byl uspokojen svým způsobem života a šťasten svým konáním. Je-li v tomto štěstí člověka obsažen i kousek štěstí jiných, pak je život krásný.*“⁴

1.1.3 Ústav pro choromyslné v Bohnicích u Prahy

Počátek 20. století gradoval nové ekonomické a společenské poměry. Byl to především prudký rozvoj industrializace a s ní spojené zvyšování životního tempa i stresové situace jako důsledek zotřívání životních a sociálních podmínek. Do měst se za průmyslem stěhovala venkovská chudina. V rostoucích městech a přeplněných předměstích byly ještě horší podmínky pro domácí péči o duševně nemocné členy rodiny než na venkově a vznikla potřeba navýšit počet psychiatrických lůžek v Praze a okolí. Za této situace rozhodl v r.1903 Zemský ústav postavit nový ústav pro choromyslné v Bohnicích. Za účelem tohoto typu byl za částku 730 000 korun zakoupen bohnický velkostatek včetně objektů, polností a přilehlého Čimického háje. Organizačně byl vznikající ústav začleněn jako pobočka – *kolonie pracujících nemocných* – pražského ústavu a lékařské řízení kolonie bylo svěřeno primárnímu lékaři MUDr. Antonínu Růžičkovi. Již v červenci 1904 přešli do Bohnic z pražského ústavu první nemocné ženy a muži, aby pomohli pomocnými pracemi při stavbě a provozu kolonie. O pět let později dosáhl počet zde pracujících nemocných tří set.

---

⁴ *Nadace Jedličkova ústavu. Úvod* [online]. Praha, 2012 [cit.2012-01-11]. Dostupné na WWW:< <http://www.nadaceju.cz/clanky/rudolfjedlicka.html>>.

V roce 1909 vznikla potřeba právního osamostatnění a bohnický ústav byl prohlášen za samostatný s titulem Královský český zemský ústav pro choromyslné v Bohnicích. Jeho prvním ředitelem se stal MUDr. Jan Hraše.

Architektonický projekt vybudování ústavu v Bohnicích byl svěřen renomovanému architektovi Václavu Roštlapilovi. Ze 303 ha získaných pozemků bylo určeno 64 ha pro vlastní ústav a v něm od roku 1906 do roku 1912 bylo postaveno celkem 28 léčebných pavilonů, z toho 22 pavilonů ošetřovacích, zbývajících 6 pavilonů fungovalo jako tzv. kolonie pro klidné, práce schopné nemocné. Dále zde byly provozní objekty: čerpací stanice pro zpracování užitkové vody z Vltavy, vodojemy, kotelna, elektrárna, kuchyně, prádelna, sklady, dílny, prosektura, administrativní budova, areál zemědělského statku, obytné budovy aj. Ústav měl na západ od areálu vlastní hřbitov se 4100 hrobovými místy. Velkorysý počet pavilonů umožňoval na tu dobu výjimečnou diferenciaci nemocných. Mohl dělit pavilony pro nemocné klidné, méně klidné a neklidné, pro nemocné upoutané na lůžko, pro znečišťující se, případně postižené navíc tuberkulózou nebo infekční chorobou. Pavilon tzv. „zločínák“ byl určen ke zkoumání duševního stavu pachatelů nejzávažnějších trestních činů před zahájením trestního řízení. V této etapě byl ústav projektován na 1774 lůžek. Při stavbě velkolepého moderního ústavu pro duševně nemocné i obslužný personál nebyla opomenuta potřeba duchovní péče o postižené. V ústavu byl již od roku 1909 zřízen římskokatolický farní úřad a r. 1912 byla dokončena stavba kostela sv. Václava s 55 m vysokou středovou věží. Na vnějším i vnitřním vybavení kostela se podíleli významní umělci té doby, např. Jakub Obrovský, Celestin Klouček, Franta Úprka, František Hergesell ml. V areálu ústavu bylo vybudováno také divadlo.⁵

1.1.3.1 Pracovní zapojení nemocných

Od založení ústavu a ještě po celou dobu první republiky i za německé okupace byli psychicky vhodní a práce schopní nemocní zapojeni do všech pomocných provozů ústavu: v zemědělském hospodářství, v zahradnictví a ze-

---

⁵ *Psychiatrická léčebna Bohnice. Historie léčebny*[online]. Praha, 2012 [cit.2012-01-11]. Dostupné na WWW:<http://www.plbohnice.cz/o_lecebne/historie_lecebny/cz>.

linářství, při údržbě parku a komunikací, v kuchyni, prádelně, v dílnách, při úklidu na odděleních. Zařazení schopných nemocných do pracovního procesu při jejich trvalé nebo dlouhodobé hospitalizaci bylo součástí komplexní léčebně terapeutické péče o postižené osoby, a bylo tak nemocným umožněno pracovat s potřebným klidem v chráněném prostředí ústavu. Tato aktivita byla postiženými velmi vítána a byla terapeuticky velmi účinná a přitom nezbytná pro udržení chodu ústavu.⁶

1.1.4 Vymezení pojmů přístupů v péči o postižené

1.1.4.1 Integrace

Integrace není jen soubor konkrétních opatření, ale značí postoj společnosti k handicapovaným občanům, který je neodmítá, nesegreguje, naopak se snaží vytvářet optimální podmínky pro jejich začlenění do „hlavního proudu“ společenského života.⁷ Proces integrace souvisí s rozvojem osobnosti, podnícením psychomotorických schopností jedinců zdravotně handicapovaných, aktivizaci příslušných kompenzačních mechanismů i s procesem učení. Integrace je komplexní jev, který zahrnuje integraci osobnosti v procesu integrace sociální, kulturní, pedagogické, profesně-pracovní. Stupně integrace jsou:⁸

- **úplná** – naprostá účast
- **inhibovaná** – znevýhodnění, které se projevuje ostychem, studem, sníženým sebevědomím
- **omezená** – nemožnost realizovat některé činnosti
- **zmenšená** – omezení vztahů na rodinu a nejbližší okolí
- **obrácená** – začlenění zdravého jedince do skupiny handicapovaných

1.1.4.2 Ucelená rehabilitace

Je dle definice Světové zdravotnické organizace (WHO) souhrn všech opatření potřebných k zařazení nebo návratu postiženého člověka do společen-

---

⁶ Viz. tamtéž

⁷ ŠVARCOVÁ, I. Mentální retardace. Praha : Portál, 2006. 198 s., ISBN 80-7367-060-7.

⁸ SPIRIT, M a kolektiv Pracovní právo a právo sociálního zabezpečení v ČR. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 414s. ISBN 978-80-7380-189-2..

ského prostředí a do života. Cílem ucelené rehabilitace je poskytnout osobám se zdravotním postižením, ať už je jejich postižení jakékoliv povahy a původu, co nejširší účast na společenském i hospodářském životě a co největší nezávislost. Jde tedy o včasné, plynulé a koordinované využití léčebných, sociálních, vzdělávacích a profesních prostředků k výcviku jednotlivce, za účelem získání nejvyšší možné funkční schopnosti a jeho zapojení do všech obvyklých aktivit života společnosti.⁹

1.1.4.3 Normalizace

Pojem, který pochází ze Skandinávie a postupně se rozšířil do dalších západoevropských zemí. Podstatnou myšlenkou normalizace je umožnit postiženému člověku žít život v podmínkách a podle pravidel, které se co možná nejvíce přibližují podmínkám a pravidlům většinové společnosti v daném sociokulturním prostředí. Postižený člověk má žít normální život v rodině, kde jsou uspokojovány jeho přirozené potřeby lásky, pozornosti a bezpečí. Dále má mít možnost navštěvovat výchovné instituce, trávit volný čas dle svých představ, uplatnit se v zaměstnání a vytvářet určité hodnoty pro společnost i sebe sama.¹⁰

1.1.4.4 Inkluze a inkluzivní vzdělávání

Pojmy pocházejí z anglosaského regionu a ze Skandinávie. Používají se od r.1994, kdy se na konferenci v Salamance vlády 92 zemí a 25 mezinárodních organizací shodly na akčních rámcových podmínkách vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Inkluze se zejména v severských zemích prosadila jako nový koncept vedoucí k integraci žáků do běžné školy. Tamní školské systémy mají řadu alternativ, jsou volnější, založené na partnerském vztahu mezi učitelem a žákem. Neklade se tolik důraz na kvantitu všeobecných poznatků, ale na osvojování praktických aplikací učiva, posilování individuálních schopností a dovedností žáka. Inkluze žáka s postižením do školy v místě bydliště je považována za automatické právo, není rozhodující, zda postižené dítě

---

⁹ NOVOSAD, L. Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním. Praha: Portál, 2009. 272s. ISBN 978-80-7367-509-7..

¹⁰ VOTAVA, J. a kol. *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 207 s. ISBN 80-246-0708-5.

zvládá učivo. K podpoře inkluze napomáhá též bezbariérové prostředí, podpůrně-asistenční servis a nižší počet žáků ve třídě.¹¹

1.2 Klasifikace a definice postižení

Se změnou v postoji společnosti ke zdravotně postiženým vzniká potřeba tvorby nového pojmosloví, kterým je tato problematika vymezována. Proto se objevují snahy o institucionální zakotvení pojmů souvisejících se zdravotně postiženými na národní a nadnárodní úrovni, na půdě mezinárodních organizací. Tyto snahy vedou k získání vhodného nástroje, který je univerzálně platný a zároveň není stigmatizující. Pod vlivem těchto změn v roce 1980 Světová zdravotnická organizace (WHO) nově klasifikuje zdravotní postižení.¹²

1.2.1. Klasifikace postižení dle WHO

1.2.1.1 Vada, porucha (Impairment)

Jde o jakoukoliv ztrátu nebo abnormalitu psychické, fyziologické a anatomické stavby nebo funkce. Jedná se o projev vnější bez ohledu na skutečnou funkční schopnost postiženého nebo jeho začlenění do běžného prostředí. Klasifikace WHO se rozlišuje např. psychické poruchy, poruchy intelektu, poruchy řeči, sluchu, zraku, poruchy vnitřních orgánů a poruchy kostry a poruchy znetvořující.

1.2.1.2 Postižení, změněná schopnost (Disability)

Jde o jakékoliv omezení nebo ztrátu schopnosti vykonávat činnost tzv. „normálním“ způsobem. Jde o funkční změny následkem poruchy, určuje se metodou funkčního vyšetření. Klasifikací WHO se rozpoznává např. disabilita v chování, dále disabilita v komunikaci, dále pohybová, v sebeobsluze.

---

¹¹ SPIRIT, M. a kolektiv *Pracovní právo a právo sociálního zabezpečení v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 414s. ISBN978-80-7380-189-2

¹² VYSOKAJOVÁ, M. *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 139 s. ISBN 80-246-0057-9.

1.2.1.3 Znevýhodnění (*Handicap*)

Zpravidla se chápe jako ztráta nebo omezení pro daného jedince z důvodu vady nebo postižení. Handicap neumožňuje postiženému člověku účastnit se života společnosti na stejné úrovni jako ostatním jedincům.¹³ Handicap zneumožňuje postiženému člověku naplnění role, která s ohledem k jeho pohlaví, stáří a socio-kulturnímu prostředí by byla jinak normální. Termín handicap označuje spíše konflikt ve vztahu osoby s postižením s okolím, než samo postižení. Handicap nemusí být vždy zjevný, nedochází-li ke střetu s fyzickými, sociálními nebo kulturními bariérami, které postiženému brání žít normální život. Handicap vzniká např. ve fyzické soběstačnosti, v orientaci, v pohyblivosti nebo v profesním uplatnění apod.¹⁴

Výše uvedené pojmy se ujaly a vstoupily do legislativy řady zemí. Tvorba nového pojmosloví probíhá neustále. Pod vlivem uplatňování zásady označovat nejprve osobu (člověka), a potom jeho specifickou potřebu se upouští od užívání termínu „*zdravotně postižený*“ a používají se nové termíny: „*osoba se zdravotním postižením*“, „*jedinec se zdravotním postižením*“, nebo „*osoba se speciálními potřebami*“ apod. Rovněž výraz „handicapovaný“ se z odborné terminologie postupně vytrácí.

1.2.2 Typy postižení

Pod pojmem zdravotní postižení si většina lidí vybaví jen vozíčkáře nebo mentálně postiženého člověka se zjevnou formu postižení. Termín zdravotní postižení však zahrnuje mnohem širší skupinu a zahrnuje i tzv. vnitřní onemocnění jakou jsou cukrovka (diabetes), kardiovaskulární onemocnění, nemoci hybného aparátu aj. Zdravotní postižení můžeme také rozdělit na onemocnění vrozená nebo získaná. Typologicky lze postižení rozdělit následovně:¹⁵

---

¹³ ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha : Portál, 2006. 198 s., ISBN 80-7367-060-7.

¹⁴ VYSOKAJOVÁ, M. *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 139 s. ISBN 80-246-0057-9

¹⁵ NOVOSAD, L. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním*. Praha: Portál, 2009. 272s. ISBN 978-80-7367-509-7.

- **Tělesné nebo-li motorické postižení:** jedná se především o poruchy pohybového aparátu. Příčiny jsou např. cévní mozková příhoda, následky poranění míchy, mozku, amputace, DMO, svalová dystrofie a růstové poruchy.
- **Zrakově postižení:** nevidomí a slabozrací od narození, poúrazové stavy nebo degenerativní postižení.
- **Sluchová postižení:** obdobně jako zrakové.
- **Postižení vnitřními chorobami:** tzv. civilizační onemocnění (srdce – kardiaci, průdušky – astmatici, osoby s oslabenou funkcí ledvin, onkologičtí pacienti, diabetici aj.).
- **Mentální postižení (retardace):** od mládí zjevné snížení rozumových schopností různého stupně, ze známých příčin – Downův syndrom, z neznámých příčin – autismus.
- **Demence:** zrychlený úbytek rozumových schopností ve starším věku (Alzheimerova choroba).
- **Psychiatrickí pacienti:** schizofrenie a různé typy depresí.
- **Těžší poruchy řeči:** často v kombinaci s jiným postižením.
- **Kombinovaná postižení a jiná postižení:** nejčastější přidružené postižení mentální k tělesnému apod.

1.2.3 Počet osob se zdravotním postižením v ČR

Počet osob se zdravotním postižením se rámcově odhaduje na 10 % celkové světové populace. V roce 2007 byl Českým statistickým úřadem poprvé proveden komplexnější průzkum zastoupení občanů se zdravotním postižením (OZP) v České republice.¹⁶

Z uveřejněných výsledků šetření z roku 2007 vyplývá, že v **České republice žije 1 015 548 osob se zdravotním postižením, a celkově tak tvoří podíl 9,87 % populace ČR.** Z hlediska závažnosti postižení lze konstatovat, že nej-

---

¹⁶ Výsledky šetření o zdravotně postižených osobách v České republice za rok 2007 [online] Praha: NRZP, 2012 [cit.2012-06-15]. Dostupné na-
WWW:<http://www.nrzp.cz/dokumenty/Vybrane_statisticke_udaje_OZP_2007.pdf>

častějším je středně těžké postižení, zastoupené v počtu 418 423 osob, následuje 301 500 osob s těžkým postižením, 188 756 s lehkým a 103 955 s velmi těžkým postižením. U 2904 osob nebyla míra postižení určena. Více jak 230 000 lidí trpí duševním a mentálním postižením; 60 621 osob se zdravotním postižením je ve věku 15–29 let.

1.2.4 Definice osoby se zdravotním postižením (OZP)

V české legislativě najdeme různé definice člověka s postižením: „*Zdravotním postižením se rozumí: tělesné, mentální, duševní, smyslové nebo kombinované postižení, jehož dopady činí nebo mohou činit osobu závislou na pomoci jiné osoby.*“¹⁷

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti definuje osoby se zdravotním postižením, kterým je poskytována zvýšená ochrana na trhu práce takto: „*Osobami se zdravotním postižením jsou fyzické osoby, které jsou orgánem sociálního zabezpečení uznány invalidními v prvním, druhém nebo třetím stupni.*“ Od 1. 1. 2012 není Úřadu práce ČR již umožněno vydávat rozhodnutí o uznání osoby zdravotně znevýhodněné. Platnost dříve vydaných rozhodnutí vyprší dne 1. 1. 2015.

Pojem osoba se zdravotním postižením (OZP) je těsně spjat s pojmem **invalidita**. Invaliditu a její stupeň definuje Zákon č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění. Jsou rozlišovány tři stupně invalidity, a to podle procentuálního poklesu pracovní schopnosti, který se stanovuje na základě funkčních vyšetření:

- invalidita prvního stupně - pokles pracovní schopnosti o 35–49 %
- invalidita druhého stupně - pokles pracovní schopnosti o 50–69 %
- invalidita třetího stupně - pokles pracovní schopnosti min. o 70 %

Výše invalidního důchodu pro OZP se potom odvíjí od přiznaného stupně invalidity na základě rozhodnutí posudkového lékaře České správy sociálního zabezpečení.

---

¹⁷ SLAŠŤANOVÁ, D., DURAJOVÁ Z., Zaměstnávání lidí postižením a transformace sociálních služeb, Brno: Liga lidských práv, 2012. 90s., ISBN 978-87414-08-8

1.3 Vývoj práva OZP

Dramatické události první poloviny 20. století vyústily v potřebu deklarace lidských práv zdravotně postižených osob v řadě mezinárodních dokumentů, aby mohla být práva těchto osob dostatečně naplňována, a zamezilo se tak jejich další diskriminaci. Některé významné dokumenty deklarující práva zdravotně postižených osob jsou v dalším textu stručně popsány a chronologicky seřazeny.

1.3.1 Problematika OZP v mezinárodních dokumentech

1.3.1.1 *Evropská sociální charta*

Byla přijata Radou Evropy v r. 1961 v Turínu, u nás ratifikována v r. 1999. Vymezuje a definuje obsah jednotlivých práv a zvláště zdůrazňuje práva určitých kategorií osob vyžadujících zvláštní ochranu. Pro osoby se zdravotním postižením je směrodatný článek 15, kde je zmiňováno: „Osoby zdravotně postižené mají právo na přípravu k výkonu povolání, rehabilitaci a na profesní a sociální readaptaci.“¹⁸

1.3.1.2 *Deklarace OSN o právech lidí s mentálním postižením*

Byla vyhlášena na Valném shromáždění OSN v Římě r. 1971. Závěry a doporučení této deklarace ovlivnily další legislativní vývoj v oblasti ochrany práv zdravotně postižených. Účastníci konference se shodli na tom, že vlády jednotlivých států nesou hlavní odpovědnost za rozvoj a poskytování rehabilitačních služeb pro všechny osoby s fyzickým i mentálním postižením. Každá země by měla postupně přijímat zákony, které povedou k ochraně práv zdravotně postižených osob, a to v oblastech: vzdělání, lékařské péče, sociální služby a v oblasti pracovního. Aby těmto osobám bylo umožněno plně rozvíjet své schopnosti.¹⁹

---

¹⁸ GRIMOVÁ, B. *Právo a lidé postižením. Mezinárodní dokumenty a světové trendy*. 2012 [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné na WWW <<http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=481>> ISN 12142017

¹⁹ VYSOKAJOVÁ, M. *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*. 2000,

1.3.1.3 Deklarace práv zdravotně postižených osob

Byla vyhlášena Valným shromážděním OSN v roce 1975 a hovoří rovněž o stejných základních právech zdravotně postižených jako jejich zdravých vrstevníků, v první řadě o právu na důstojný a plnohodnotný život a právu postižených na zaměstnání, které odpovídá jejich schopnostem.

1.3.1.4 Úmluva ILO (Mezinárodní organizace práce) č. 159 o pracovní rehabilitaci a zaměstnávání zdravotně postižených

Byla přijata v r. 1983 s cílem zajištění stejných příležitostí a stejného zacházení všem zdravotně postiženým v souvislostech s výkonem zaměstnání. Možnost získání vhodného zaměstnání či udržení stávajícího je účelem pracovní rehabilitace. Povinností každého členského státu pak je vhodnou vnitrostátní politikou tuto rehabilitaci provádět, včetně vyškolení specializovaných poradců pro pracovní rehabilitaci.²⁰

1.3.1.5 Evropský akční plán rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením

Tento dokument z r. 2003 explicitně upravuje postup orgánů EU při provádění politiky zaměřené na intenzivnější začlenění osob se zdravotním postižením do ekonomiky a do společnosti obecně v rámci rozšířené Evropy.²¹

1.3.1.6 Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením

Byla přijata v r. 2006 v New Yorku a pro Českou republiku vstoupila v platnost v r. 2009. Úmluva navazuje na sedm již existujících lidskoprávních úmluv OSN, nezakládá žádná nová práva, pouze ukládá důsledné naplňování existujících lidských práv a svobod z hlediska OZP.²²

---

²⁰ Viz. tamtéž

²¹ Poradna pro občanství, občanská a lidská práva. Mezinárodně-právní standardy. 2012 [online]. [cit. 2012-11-12]. Dostupné na WWW <<http://lidskaprava.poradna-prava.cz/zdravotni-postizeni.html>>.

²² Ministerstvo práce a sociálních věcí. Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením. Poslední změna 10.05.2012 [online]. [cit. 2012-11-13]. Dostupné na WWW <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10774/umluva_CJ_rev.pdf>.

1.3.1.7 Listina základních práv Evropské unie

Byla vyhlášena r. 2007 a v ČR vešla v platnost r. 2009. Článek 26 hovoří o začlenění osob se zdravotním postižením takto: „Unie uznává a respektuje právo osob se zdravotním postižením na opatření, jejichž cílem je zajistit jejich nezávislost, sociální a profesní začlenění a jejich účast na životě společnosti.“²³

1.3.2 Organizace hájící práva OZP v ČR

V době první republiky vznikla na podporu OZP řada nevládních organizací a výrobních družstev. Po roce 1948 došlo ke spojení dřívějších spolků v jednu organizaci *Svaz invalidů*. Byl založen podnik Meta, kde v dílnách nebo formou domácí práce byly zaměstnány OZP. Podnik Meta nabízel také rozsáhlý sociální program.²⁴ Po roce 1989 došlo k rozpadu Svazu invalidů na jednotlivé svazy podle postižení a vzniklo mnoho nových organizací zaměřených na péči o OZP.

V roce 1991 byl zřízen **Vládní výbor pro zdravotně postižené** jako stálý koordinační, iniciativní a poradní orgán vlády České republiky pro problematiku podpory zdravotně postižených občanů. Jeho cílem je pomáhat při vytváření rovnoprávných příležitostí pro zdravotně postižené občany ve všech oblastech života společnosti; na jeho činnosti se podílejí sami občané se zdravotním postižením. Vládní výbor spolupracuje na přípravě tzv. Národních plánů. Jedná se o důležité dokumenty, které následně ovlivňují legislativní změny zahrnující problematiku života OZP a jsou postupem času na základě konkrétních výstupů aktualizovány. Národní plán je schvalován jako vládní program a jeho dílčí úkoly jsou dotovány ze státního rozpočtu.²⁵

V roce 2000 byla založena **Národní rada zdravotně postižených (NRZP)**, jež hlavním poradním orgánem Vládního výboru pro zdravotně postižené občany. NRZP je občanským sdružením s celostátní působností, které za-

---

²³ Přístup k právu Evropské unie. Smlouvy. Poslední změna 22.2. 2013 [online]. [cit. 2012-11-14]. Dostupné na WWW <<http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303CS.01000101.htm>>

²⁴ VOTAVA, J. a kol. Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 207 s. ISBN 80-246-0708-5.

²⁵ Viz. tamtéž

stupuje zájmy OZP při jednáních se státními a veřejnými institucemi. V současné době má 115 členských organizací, které sdružují přibližně 300 tisíc OZP nebo jejich zástupců.

Cíle a priority NRZP:

- koordinace postupu organizací OZP ve věcech společného zájmu, plánování a v oblasti vyrovnávání příležitostí pro OZP
- informování veřejnosti o tématické zdravotního postižení
- monitorování případů diskriminace OZP
- realizování projektů zlepšujících život se zdravotním postižením
- provoz celostátní sítě poraden odborného sociálního poradenství
- vydávání publikací, časopisů a informačních materiálů
- zlepšování legislativy a prostředí k podpoře zaměstnanosti OZP, zlepšení systému sociálních služeb umožňující integraci OZP
- úprava vzdělávacího systému k zajištění rovného přístupu ke vzdělání pro žáky a studenty se zdravotním postižením
- spolupůsobit na dopravce při odstraňování bariér ve veřejné dopravě
- působit na příslušné instituce ke zpřístupnění kulturního a společenského života pro OZP
- přesvědčit především obce, aby zajistily dostatek vhodných bytů umožňující samostatné bydlení osob se zdravotním postižením
- zlepšit právní vědomí organizací hájících zájmy jednotlivých druhů zdravotního postižení²⁶

1.3.3 OZP v dokumentech ČR

Právní legislativa ČR vychází ze závazků státem ratifikovaných smluv na mezinárodním poli. Výchozí normou, zaručující právo OZP na uplatnění v zaměstnání, je Listina základních práv a svobod, která je složkou ústavního řádu České republiky a byla schválena v roce 1992.

---

²⁶ *Národní rada zdravotně postižených. Základní informace.* 2010 [online]. [2012-11-15]. Dostupné na WWW < <http://www.nrzp.cz/o-nas/zakladni-informace.html> >.

1.3.3.1 Národní plán pomoci zdravotně postiženým občanům (NPP)

První porevoluční plán přijatý na období 1992 – 1994. Mezi jeho cíle patřilo zejména odstranění nejzávažnějších případů diskriminace OZP a byl vznesen požadavek na vytvoření Národní rady pro zdravotně postižené. NPP zahájil řadu legislativních změn směřujících k podpoře OZP v oblastech zdravotnictví, školství, pracovní a sociální rehabilitace. NPP podpořil vytváření chráněných pracovišť, vedl ke zlepšení ústavní péče, sociální pomoci, přípravy odborníků, odstraňování bariér aj.²⁷

1.3.3.2 Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010–2014

Jedná se o nejnovější schválený plán, vychází z Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením. V úvodu plánu je stručně zhodnoceno uskutečňování plánů předešlých a nastíněna další témata.

Za nejvýznamnější pozitivní změny je považováno:

- přijetí zákona o sociálních službách a reforma sociálních služeb,
- přijetí nového školského zákona a zpřesnění podmínek pro vzdělávání dětí se zdravotním postižením v obou základních proudech vzdělávání – hlavním i speciálním,
- postupné zpřístupňování jednotlivých druhů veřejné dopravy,
- zlepšení přístupu k informačním systémům pro OZP s novelou zákona o informačních systémech veřejné správy,
- nárůst bezbariérově zpřístupněných památek, muzeí, galerií i knihoven.

Témata a úkoly do budoucnosti:

- v příštím období nutné provést celkovou revizi systému podpory zaměstnanosti OZP, včetně vyhodnocení dopadů souvisejících systémů (sociální, daňový),

---

²⁷ *Vláda české republiky. Dokumenty.* 2012 [online]. [cit.2012-11-18].dostupné na WWW <<http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/npp92.pdf>>.

- pokračování v budování bezbariérových přístupů (památky, muzea, divadla apod.),
- důsledně uplatňovat princip inkluzivního vzdělávání pro žáky a studenty se zdravotním postižením, dořešit podmínky vzdělávání na terciárním stupni,
- zachovat dotační programy pro organizace občanů se zdravotním postižením, jejichž cílem je zabezpečení veřejně účelných i vzájemně prospěšných aktivit pro tyto osoby.²⁸

---

²⁸ *Vláda české republiky. Dokumenty.* 2012 [online]. [cit.2012-11-18].dostupné na WWW <<http://www.vlada.cz/scripts/file.php?id=75865>> [cit. 2012-11-18]

2. NEZAMĚSTNANOST OZP

Obecně platí, že osoby se zdravotním postižením patří do rizikové skupiny potenciální nezaměstnanosti. Nezaměstnanost OZP je ve všech evropských státech vyšší ve srovnání s ostatními skupinami obyvatelstva a jeví se jako dlouhodobý problém. Důvodů je mnoho: přetrvávající hospodářská krize, celosvětový úbytek pracovních míst související s postupujícím vědecko-technickým pokrokem, přesun průmyslové výroby z Evropy směrem na východ. Všeobecně vzrůstající nezaměstnanost lidí v produktivním věku vede ke zvyšování nároků na zaměstnance. Důraz se klade na odbornost, flexibilitu a výkon, což znevýhodňuje osoby se zdravotním postižením v konkurenceschopnosti na otevřeném trhu práce oproti osobám bez zdravotního postižení. O vývoji nezaměstnanosti OZP se lze dočíst ve statistických údajích Ministerstva práce a sociálních věcí. Vybrané statistické údaje korespondující s tématem druhé kapitoly jsou popsány a souhrnně zaneseny v tabulkách níže.

Tabulka č. 1: Počet uchazečů o práci OZP od 31.12.2004 do 31.12.2012

Období	OZP
12/2012	62 038
12/2011	63 092
12/2010	69 499
12/2009	67 738
12/2008	61 136
12/2007	65 216
12/2006	71 318
12/2005	75 316
12/2004	74 689

Strukturovaný počet uchazečů (od 11.7.2004) v celé ČR. [on line] MPSV, 2011 [cit. 2013-1-12]. Dostupné na WWW < http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/vyvoj_od_072004 >.

V **tabulce č. 1** jsou zaznamenány údaje o vývoji počtu uchazečů o práci (OZP) v období od konce r. 2004 do konec r. 2012. Od konce roku 2004 do konce roku 2012 byl zaznamenán Úřadem práce úbytek žadatelů o práci ze skupiny OZP, a to celkem o 12 651 osob, tedy o 16,9 %.

Tabulka č. 2: CHPM (vymezená) v roce 2012

Kraj	k 31.12.2012	Kraj	k 31.12.2012
Praha	2 233	Královéhradecký	1 762
Středočeský	2 465	Pardubický	1 445
Jihočeský	3 156	Vysočina	1 253
Plzeňský	1 412	Jihomoravský	4 790
Karlovarský	628	Olomoucký	2 377
Ústecký	2 386	Zlínský	1 944
Liberecký	1 903	Moravskoslezský	2 712
Celkem CHPM			30 466

Aktivní politika zaměstnanosti k 31.prosinci 2012. [on line] MPSV, 2011 [cit. 2013-1-12]. Dostupné na WWW< <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/qrt>>.

Tabulka č. 2 nás seznamuje s celkovými počty chráněných pracovních míst v jednotlivých krajích ČR za uplynulý rok. Pojem chráněné pracovní místo označuje pracovní místo zřízené zaměstnavatelem za účelem zaměstnání osoby se zdravotním postižením (viz. třetí kapitola). Na konci roku 2012 bylo na území ČR zaevidováno celkem 30 466 vymezených chráněných pracovních míst. Z údaje vyplývá, že stejně tolik zdravotně postižených osob (304 66) mělo v loňském roce uplatnění v zaměstnání na chráněném pracovišti.

Porovnáme-li tento údaj s počtem uchazečů o práci (OZP) v roce 2012 (viz. tabulka č. 1), lze konstatovat, že počet chráněných pracovních míst zřizovaných pro OZP je v ČR stále nedostatečný, poptávka v tomto ohledu převyšuje nabídku.

3. POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI OZP V ČR

Ve třetí kapitole teoretické části jsou popsány legislativní kroky, které byly v České republice přijaty, aby práva OZP byla respektována a vedla k naplnění potřeb OZP a k podpoře jejich dalšího uplatnění.

3.1 Legislativa podporující zaměstnanost OZP

Legislativní opatření, která slouží k podpoře zaměstnávání osob se zdravotním postižením, upravují následující zákony:

- zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti,
- prováděcí vyhláška 390/2011 Sb. zákona o zaměstnanosti,
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce,
- nařízení vlády o minimální mzdě č. 246/2012 Sb.,
- zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách,
- zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů právnických a fyzických osob.

Výše zmíněné zákony vymezují konkrétní nástroje politiky zaměstnanosti ČR, které jsou součástí tzv. aktivní politiky zaměstnanosti státu a jsou prováděny MPSV a ÚP. Aktivní politiku státu lze definovat jako soubor opatření, která vedou nezaměstnané k motivaci získat novou práci a zaměstnavatele k motivaci vytvářet nová pracovní místa.

Některé konkrétní nástroje politiky zaměstnanosti jsou popsány níže.

3.1.1 Pracovní rehabilitace (Zákon č. 435/2004 Sb., § 69 - § 74)

Pracovní rehabilitace je určena pro OZP a jde o proces, při němž Úřad práce nebo jiný subjekt sestaví pro OZP nejprve individuální plán, zaměřený na poradenství s následnou volbou vhodného povolání. Může jít rovněž o teoretickou i praktickou přípravu na zvolené zaměstnání či jinou výdělečnou činnost (tedy podnikání), to vše na náklady ÚP.

Zákon detailně upravuje náležitosti dohody mezi ÚP a subjektem, který pracovní rehabilitaci vykonává. Prováděcí vyhláška 390/2011 Sb. upřesňuje, jak má individuální plán pro pracovní rehabilitaci vypadat a jaké náklady mo-

hou být v tomto režimu Úřadem práce hrazeny: mzda zaměstnance, pronájem prostor, v nichž se pracovní rehabilitace koná aj. Zákon dále popisuje, co je teoretická a praktická příprava na zaměstnání či jinou výdělečnou činnost, zahrnuje rovněž speciální rekvalifikační kurzy. Podstatné je, že jedině u rekvalifikačních kurzů pro OZP je možné, aby podporu při rekvalifikaci pobíral i ten, kdo předtím nebyl ÚP veden v evidenci uchazečů o zaměstnání.²⁹

3.1.2 Institut povinného podílu (§ 81 - § 83)

Zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci jsou povinni zaměstnávat OZP ve výši povinného podílu těchto osob na celkovém počtu zaměstnanců zaměstnavatele. Povinný podíl OZP činí 4 % z celkového počtu zaměstnanců. Přitom osoba s těžším zdravotním postižením (tj. ve 3. stupni invalidity) se započítává jako tři osoby se zdravotním postižením.

Nesplní-li zaměstnavatel povinnost zaměstnávat OZP, má na výběr:³⁰

- za každého „chybějícího“ pracovníka **odebírat výrobky nebo služby** od zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50 % OZP. Zaměstnavatelé a osoby samostatně výdělečně činné mohou pro účely splnění povinnosti poskytnout v kalendářním roce své výrobky a služby, nebo splnit zadané zakázky pouze do výše odpovídající 36 násobku průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předcházejícího kalendářního roku za každého přepočteného zaměstnance se zdravotním postižením zaměstnaného v předchozím kalendářním roce,
- nebo **odvádět do státního rozpočtu** prostřednictvím ÚP 2,5 násobek průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství za I. – III. čtvrtletí kalendářního roku, v němž tato povinnost vznikla, za každou osobu se zdravotním postižením, kterou by zaměstnavatel měl zaměstnat. Tato povinnost musí být splněna do 15. února následujícího roku.

---

29 Česká unie podporovaného zaměstnání. Legislativa [online] 2012 [cit. 2013-01-17]. Dostupné na WWW < <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/14-co-je-pz.html>>.

30 Viz. tamtéž

Tabulka č. 3: Orientační výpočet pro plnění povinného podílu zaměstnanců OZP platná pro rok 2011

Počet zaměstnanců	25	50	75	200
Povinný podíl zaměstnávání OZP	1	2	3	8
Odvod do státního rozpočtu (v Kč)	59 315	118 630	177 945	474 520
Ekvivalent odebrání zboží (v Kč, bez DPH)	166 082	332 164	498 246	1 328 656

Česká unie podporovaného zaměstnání. Legislativa [online] 2012 [cit. 2013-01-21]. Dostupné na WWW < <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/14-co-je-pz.html> >.

3.1.3 Finanční podpora zaměstnavatelů OZP (§ 75 – § 78)

Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti mají kromě stanovení povinností také motivovat zaměstnavatele k vytváření nových pracovních míst pro OZP, a to formou příspěvků, které slouží ke kompenzaci vyšších nákladů, které zaměstnavatelům v souvislosti se zřízením a provozováním chráněného místa zaměstnavatelům zaměstnáváním OZP vznikají. Jde o tyto příspěvky:³¹

3.1.3.1 § 75 Příspěvek na vytvoření chráněného pracovní místa

Na zřízení pracovního místa poskytuje ÚP zaměstnavateli příspěvek. Chráněné pracovní místo musí být obsazeno po dobu 3 let. Příspěvek na zřízení chráněného pracovního místa pro OZP může činit maximálně osminásobek, a pro osobu s těžším zdravotním postižením maximálně dvanásobek průměrné mzdy v národním hospodářství za I. –III. čtvrtletí předchozího kalendářního roku. Zřizuje-li zaměstnavatel na základě jedné dohody s Úřadem práce deset a více chráněných pracovních míst, může příspěvek na zřízení jednoho chráněného pracovního místa pro OZP činit maximálně desetinásobek a pro osobu s těžším zdravotním postižením maximálně čtrnáctinásobek výše uvedené průměrné mzdy.

---

³¹ Zákon č. 435/2004 Sb o zaměstnanosti

3.1.3.2 § 76 Příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů chráněného pracovního místa

ÚP může na zřízené nebo vymezené chráněné pracovní místo poskytovat příspěvek na úhradu provozních nákladů, nejdříve však po uplynutí 12 měsíců ode dne obsazení chráněného pracovního místa nebo ode dne vymezení chráněného pracovního místa. Roční výše příspěvku může činit nejvíce 48 000 Kč. Důležitou okolností je také skutečnost, že na tento příspěvek nemá nárok zaměstnavatel, který zřídil či vymezil chráněné pracovní místo mimo své pracoviště, tedy není možné příspěvek čerpat na zaměstnance pracujícího z domova.

3.1.3.3 § 78 Příspěvek na podporu zaměstnávání OZP na chráněném pracovním místě

Zaměstnavateli zaměstnávajícímu na chráněných pracovních místech více než 50 % OZP z celkového počtu zaměstnanců se poskytuje příspěvek na podporu zaměstnávání těchto osob formou částečné úhrady vynaložených prostředků na mzdy nebo platy a dalších nákladů. Příspěvkem jsou nahrazovány skutečně vynaložené prostředky zaměstnavatele na mzdu OZP v měsíční výši 75 %, nejvýše 8 000 Kč.

Zde došlo v roce 2012 k výrazné změně: dříve byly náklady na mzdy a platy hrazeny ve 100 %. V praxi to tedy znamená, že nejméně 25 % mzdových nákladů musí zaměstnavatel zaměstnávající OZP hradit z jiných zdrojů, než je příspěvek od ÚP.

3.1.4 Sleva na dani pro zaměstnavatele OZP

Podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu se zaměstnavatelům zaměstnávajícím OZP snižuje daň za zdaňovací období, za které podávají daňové přiznání:

- o částku 18 000 Kč za každého zaměstnance se zdravotním postižením. Jedná se o osoby uznané invalidními v prvním nebo druhém stupni.
- o částku 60 000 Kč za každého zaměstnance s těžším zdravotním postižením tj. osoby uznané invalidními ve třetím stupni a dále

- snižuje polovinu daně u zaměstnavatelů zaměstnávajících nejméně 25 zaměstnanců, u nichž podíl zaměstnanců, kteří jsou osobami se zdravotním postižením, činí více než 50 % průměrného ročního přepočteného počtu všech jejich zaměstnanců.

Třetí varianta se netýká oblasti podporovaného zaměstnávání, kde je podmínkou zaměstnání na otevřeném trhu práce, tj. v běžném pracovním prostředí, ne na pracovišti, kde převažují zaměstnanci se zdravotním postižením. Částky se počítají za přepočtené zaměstnance (dle velikosti úvazku).

3.2 Podpurná opatření Nadačních fondů a Evropské unie

3.2.1 Ochranná známka „Práce postižených“

Základní myšlenka vytvoření ochranné známky *Práce postižených* je taková, že možnost práce pro OZP má mnohem vyšší hodnotu než dary. Mít práci znamená mít společenskou a ekonomickou nezávislost. Cílem projektu je snaha o zviditelnění a podporu práce osob s postižením a organizací, které OZP zaměstnávají. Výrobky označené touto ochrannou známkou skutečně vyrobili, kompletovali nebo zabalili handicapovaní občané.

Ochrannou známku vlastní Nadační fond pro podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením, jedná se o ryze český projekt, který nemá v Evropě obdoby. Logo ochranné známky vychází z národních barev České republiky a znázorňuje ruce, které něco drží, chtějí někoho obejmout. Licenci k užívání ochranné známky mají prověřené společnosti, které zaměstnávají OZP a zároveň jim poskytují potřebnou podporu i pracovní podmínky. Tyto společnosti jsou uvedeny v katalogu prověřených firem na webových stránkách. Nákup výrobků nebo služeb od prověřených společností může být prospěšný pro obě zúčastněné strany, a to ve smyslu:

- přímé podpory práce postižených a jejich zaměstnavatelů,

- možnost čerpání náhradního plnění.³²

Obrázek č. 1: Ochranná známka práce postižených

3.2.2 Škola druhé šance (Second Chance School)

Nový projekt organizace Educa International, o.p.s., podporovaný Evropským sociálním fondem v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Cílem projektu je vytvořit v České republice podmínky pro získání profesních dovedností mladých lidí (do 25 let) z rizikových skupin: zdravotní postižení, imigranti, sociálně slabí.

Projekt není postaven na principu vzdělávání za účelem získání dokladu o dosaženém vzdělání, nýbrž na znalosti určité profese nebo její části, aby absolvent Školy druhé šance během 5 – 12 měsíců tréninku mohl být přijat do pracovního procesu s praktickými znalostmi a pracovními návyky. Získávání profesních dovedností bude realizováno v malých skupinách podle jednotlivých oborů za podpory trenérů – zkušených pracovníků. Tento model byl přejat od severských zemí, kde se osvědčil.

---

³² *Práce postižených. o ochranné známce.* [online] 2012 [cit. 2013-01-22]. Dostupné na WWW <<http://www.pracepostizenych.cz/o-ochranne-znamce>>

4. UPLATNĚNÍ OZP

V této kapitole se blíže seznámíme s možnostmi pracovního uplatnění osob se zdravotním postižením a podporou práva na samostatný život člověka s postižením mimo rodinu nebo ústavní péči.

4.1. Pracovní uplatnění OZP

„Pracovní uplatnění je jedním z prioritních cílů speciálně-pedagogické i zdravotně-sociální podpory lidí s postižením, neboť nemůže-li člověk realizovat a uplatnit své dovednosti a vědomosti, podílet se na své soběstačnosti a nemá možnost se při práci setkávat s jinými lidmi, je využití veškeré rehabilitační podpory jen částečné. Člověk tak ztrácí motivaci k práci na sobě, k překonávání překážek, ke vzdělávání a profesní přípravě nebo odbornému růstu.“³³

4.1.1 Význam práce pro OZP

Práce má pro jedince s postižením velký význam. Možnost vykonávat zaměstnání má vliv na jeho vývoj ve všech oblastech života. Zaměstnání mu zajišťuje obživu, umožňuje nezávislý sebeurčující život, umožňuje převzít jiné sociální role a další osobní rozvoj, jeho získání a vykonávání by mělo být samozřejmostí. Uplatnění v zaměstnání představuje pro OZP možnost získání vyššího statutu, dodává pocit užitečnosti. Účastnit se pracovního života znamená v podstatě také být integrován do společnosti.³⁴ Díky zaměstnání má OZP možnost dalších sociálních kontaktů nad rámec rodiny, a neupadá tak do sociální izolace, zvláště jedná-li se o mladého člověka s postižením, jehož rodiče jsou ještě v produktivním věku a sami chodí do práce.

---

³³ NOVOSAD, L. Str.46. Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním. Praha: Portál, 2009. 272s. ISBN 978-80-7367-509-7.

³⁴ PIPEKOVÁ, J. Kapitoly ze speciální pedagogiky. Brno: Paido, 2006, 401s., ISBN978-80-7315-198-0

4.1.2 Definice práce

Za práci považujeme smysluplnou tělesnou a duševní aktivitu vedoucí k určitému předem zřejmému cíli a k vytváření hodnot, které mají význam pro jedince i společnost. Práce je předpokladem a současně nástrojem seberealizace. Z hlediska přínosů pro člověka má práce význam:

- existenční a materiální,
- rozvojový a tvořivý,
- kooperační a socializační,
- estetický a kulturní,
- relaxační.

Práci lze z výše uvedeného definovat jako smysluplnou, cílenou tělesnou i duševní činnost zaměřenou na výdělek a obživu, sebeurčení a seberozvoj, uspokojování materiálních a duchovních potřeb každého člověka.³⁵

4.1.3 Typy a způsoby pracovního uplatnění OZP

V této části diplomové práce se dostáváme k vlastnímu tématu *Chráněné dílny a jejich diverzifikace*.

Nutno na úvod podotknout, že pojem chráněná dílna sice z české legislativy v loňském roce vymizel, ale běžně je stále užíván, a to ve smyslu označení jakékoliv dílny, kde nacházejí pracovní uplatnění osoby se zdravotním postižením, nehledě na statut organizace.

4.1.3.1 Podporované zaměstnávání

Podporované zaměstnávání (dále jen PZ) je systém podpory pro OZP, který byl založen americkým psychologem Markem Goldem v 80. letech 20. století a v 90. letech si PZ postupně získalo popularitu také v západní Evropě. PZ je časově omezená služba určená lidem, jejichž schopnost získat a udržet si běžné placené zaměstnání je omezena, tudíž potřebují individuální podporu poskytovanou před i po nástupu do práce. Smyslem PZ je vyrovnávání příležitostí

---

³⁵ NOVOSAD, L. Str.46. Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním. Praha: Portál, 2009. 272s. ISBN 978-80-7367-509-7.

pro pracovní uplatnění OZP, jež mají ztížený přístup na otevřený trh práce a v důsledku toho mohou být omezeny ve svém společenském uplatnění. Podpora se poskytuje OZP i jeho zaměstnavateli, snaží se o koordinaci zájmů, potřeb a schopností pracovníka s požadavky zaměstnavatele.³⁶

Dle informací uveřejněných na webových stránkách České unie pro podporované zaměstnání působí v Praze celkem sedm organizací, které poskytují tuto službu.³⁷

- **APPN o.s.** – agentura pro neslyšící, web: www.appn.cz
- **Máme otevřeno?** – cílová skupina: osoby s mentálním a kombinovaným postižením web:www.mameotevreno.cz
- **O.s. Green Doors** – cílová skupina: osoby s duševním onemocněním, web: www.greendoors.cz
- **Rytmus Praha 2** – cílová skupina: osoby se zdravotním postižením nebo jiným znevýhodněním, web: www.rytmus.cz
- **Eset Help** – cílová skupina: osoby s duševním onemocněním, web: www.esethelp.cz
- **Fokus Praha** – cílová skupina: osoby s duševním onemocněním web: www.fokus-praha.cz
- **Fosa o.p.s.** – cílová skupina: osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním, web: www.fosaops.cz

4.1.3.2 Sociálně - terapeutické dílny

Sociálně - terapeutické dílny nejsou organizace, které přímo zaměstnávají OZP, jedná se o ambulantní služby poskytované osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu umístitelné na otevřeném ani chráněném trhu práce. Jejich účelem je dlouhodobá a pravidelná podpora, zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie. Služba obsahuje tyto základní činnosti:

---

³⁶ ČERNÁ, M. Česká psychopedie, speciální pedagogiky osob s mentálním postižením. Praha: Karolinum, 2008. 222s. ISBN 978-80-246-1565-3

³⁷ Česká unie pro podporované zaměstnávání Poskytovatelé služby PZ [online] 2012 [cit. 2013-02-05]. Dostupné na WWW <<http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/23-poskytovatele-sluzby-pz.html>>

- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- nácvik dovedností pro zvládání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění,
- podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností.³⁸

Dle registru poskytovatelů sociálních služeb je na území města Prahy celkem 7 dílen tohoto typu:³⁹

- **Tkalcovská dílna Jinan** – viz. praktická část, web: www.sssjak.cz
- **Dílna Prokop** – určeno pro dospívající osoby s kombinovaným a mentálním postižením, prádelna a ergodílna, web: www.dilnaprokop.cz
- **Dílny tvořivosti** – cílová skupina: osoby s kombinovaným, mentální, tělesným a zdravotním postižením, web: www.dilnytvořivosti.cz
- **Dílna Hvězdáři** – určeno pro osoby s duševním onemocněním, web: www.fokus-praha.cz
- **Centrum denních rehabilitačních aktivit CEDRA** – určeno pro osoby s duševním onemocněním, web: www.fokus-praha.cz
- **Diakonie ČC** – podpora rodin dětí a dospělých s mentálním, pohybovým a kombinovaným postižením, web: www.diakoniep13.cz
- **Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé Dědina o.p.s.** – web: www.dedina.cz

4.1.3.3 Sociální rehabilitace

Sociální rehabilitace je soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti OZP. a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí. Sociální

---

³⁸ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, §67

³⁹ Registr poskytovatelů sociálních služeb. MPSV [online] 2012 [cit. 2013-02-05]. Dostupné na WWW: <<http://iregistr.mpsv.cz/>>

rehabilitace se poskytuje formou terénních a ambulantních služeb, nebo formou pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně rehabilitačních služeb.

Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- nácvik dovedností pro zvládnání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí,
- poskytnutí ubytování, stravy a pomoc při osobní hygieně (zejména při pobytové službě).⁴⁰

Dle informací zveřejněných na webových stránkách MPSV je v Praze 54 organizací poskytující tuto službu. Uvádíme pouze některé:

- **Kavárna Vesmírna** – pod Máme Otevřeno?, pracovní - tréninkový program pro dospělé lidi s mentálním postižením, web: www.kavarnavesmirna.cz
- **Keramická dílna Eliáš** – viz. praktická část, web: www.dilnaelias.cz
- **Eliášův obchod** – viz. praktická část, web: www.dilnaelias.cz
- **Tyflocentrum Praha o.p.s** – web: www.praha.tyflocentrum.cz
- **PROSAZ** – společnost pro sociální rehabilitaci OZP, web: www.prosaz.cz
- **Dům Přemysla Pittra pro děti** – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, služby v krizi, web: www.dumtriprani.cz
- **Centrum Paraple o.p.s.** – pomáhá lidem s postižením míchy, web: www.paraple.cz
- **Tichá kavárna** – určena především sluchově postiženým, zaměstnává sluchově postižené, www.tichakavarna.cz
- **Textilní dílna Gawain** – viz. praktická část, web: gawain.cz

---

⁴⁰ Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, §70

4.1.3.4 Chráněné pracovní dílny

V roce 2012 došlo k několika změnám v oblasti zaměstnávání OZP. Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti nadále nezná pojem chráněná pracovní dílna. Neznamená to však, že by chráněné pracovní dílny zanikly, ale pracovní místa pro OZP v těchto dílnách přecházejí do režimu chráněných pracovních míst. Chráněné pracovní dílny jsou nadále pracoviště, kde je na vymezených chráněných místech zaměstnáno více jak 50 % OZP po dohodě zaměstnavatele s ÚP. Chráněné dílny nabízejí všem svým zaměstnancům pracovní poměr a mzdu za vykonanou práci

Dle informací zveřejněných na webových stránkách MPSV je v Praze 77 organizací zaměstnávajících více jak 50 % OZP, uvádíme pouze některé:⁴¹

- **Lemniskáta - život bez bariér, o.p.s** – viz. praktická část, web: www.lemniskata.cz
- **Ignis** – cílová skupina: dospělí s mentálním, tělesným, duševním postižením, pracovní náplň: výroba svíček z včelího vosku, výrobky z ovčího rouna, tvůrčí kurzy - šití panenek, web: www.ignis.cz
- **Dipra v.d.** – viz. praktická část, web: dipra.cz
- **WS Handicap s.r.o.** – cílová skupina: OZP, pracovní náplň: výroba svíček, reklamních předmětů, ostraha objektů, účetnictví, úklid. Člen Svazu zaměstnavatelů zdravotně postižených, web: www.wshandicap.cz
- **A MANO s.r.o** – pro absolventy spec.školy (mentální a kombinované postižení), pracovní náplň: ruční výroba keramiky a tampónový potisk, web: www.a-mano.cz
- **Drutěva, Praha** – cílová skupina: OZP, pracovní. náplň: výroba kartonážní a drobné kožené galanterie. Ruční výroba kartáčnického zboží, jednoduché práce (montáže, lepení, kompletace, balení atd.). Opravy konfekce, pletených výrobků a kožené galanterie, web: www.drutevapraha.cz

---

⁴¹ Integrovaný portál MPSV. Katalog zaměstnavatelů OZP [online] MPSV 2012 [cit. 2013-02-05]. Dostupné na WWW <http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnaniosob/katalogorganizaceozp>

- **Fokus Praha** - cílová skupina: dospělí s duševním onemocněním, rozmanitý výrobní program dle charakteru chráněné dílny: dekorační předměty z papíru, skla a keramiky, zahradnické práce, výrobky ze dřeva, web: www.fokus-praha.cz

4.1.3.5 Sociální firmy

Jsou novým trendem v oblasti nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti státu. Jedná se o „subjekt sociálního podnikání“ (právnícká osoba nebo fyzická osoba), který podniká veřejně prospěšné podnikatelské aktivity a vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním.

Sociální firmy vznikají a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu (anglicky „triple bottom line“) – ekonomického, sociálního a environmentálního. Hlavní znaky sociální firmy jsou: ⁴²

- je založena na základě veřejné potřeby a zohledňuje environmentální aspekty svých činností, upřednostňuje uspokojování místních potřeb a využívání místních zdrojů,
- provozuje činnosti, které prospívají společnosti nebo specifické skupině lidí (např. zdravotně či sociálně znevýhodněným osobám), poměr znevýhodněných zaměstnanců v sociálním podniku je minimálně 25 % a maximálně 55 %,
- působí na běžném trhu a je konkurenceschopný, podniká za sociálním účelem, klade značný důraz na svou společenskou odpovědnost a reinvestuje zisk zpět do podnikání,
- musí mít alespoň 50 % příjmů ze svého podnikání, jelikož však zaměstnává OZP může získat podporu na zřízení a provoz chráněného pracovního místa od ÚP, může využívat jiné veřejné a soukromé zdroje financování, např. sponzorské dárčovství.

---

⁴² People, planet, profit, o.p.s Sociální podnikání [online] 2013 [cit. 2013-02-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.p-p-p.cz/index.php/cs/ppp/profit/58-socialni-podnikani>>.

Zástupci sociálního podnikání v Praze a okolí:

- **Café Rozmar** – viz. praktická část
- **Júnův statek při Fokusu Praha, o.s.** – cílová skupina: zaměstnává osoby s duševním onemocněním a jinak znevýhodněné osoby. Předmět podnikání: ubytovací zařízení, restaurace, obchůdek, opravárenská dílna, web: www.junuvstatek.cz
- **Modrý domeček Řevnice při o.s.Náruč** – pro osoby s mentálním a kombinovaným postižením, předmět podnikání: provozuje kavárnu, poskytuje službu žehlení prádla a kopírování, web: www.os-naruc.cz
- **Zahrada při Fokusu Praha, o.s.** – podporuje duševně nemocné lidi, nabízí zahradnické služby, web: www.focus-praha.cz
- **Duhová prádelna** – nově vzniklý sociální podnik při Společnosti Duha, zaměstnání pro OZP, web: www.duhovapradelna.cz

4.1.4 Organizace zastřešující zaměstnavatele OZP

4.1.4.1 Charta sociálního podnikání a zaměstnávání OZP

Je volné a otevřené sdružení právnických a fyzických osob, které vzniklo v roce 2011. Cíle charty a její podporovatelé jsou: ⁴³

- jednat společně vůči zákonodárné a výkonné moci státu v zájmu řešení všech otázek sociálního podnikání ve prospěch zaměstnávání OZP,
- poskytovat výkonu státní moci dlouhodobě budované a praxí ověřené know how pro efektivní, ekonomické a společensky odpovědné nastavení podmínek a parametrů legislativního a výkonného rámce pro tuto oblast,
- nepřipustit unáhlené a nepromyšlené legislativní či výkonné zásahy do současných podmínek a parametrů sociálního podnikání ve prospěch zaměstnávání OZP, jejichž krátkodobý a leckdy i nereálný přínos by mohl přinést značné poškození či samotné zhroucení stávajících struktur a systémů sociálního podnikání ve prospěch zaměstnávání OZP.

---

43 Charta sociálního podnikání. Aktuality [online] 2011 [cit. 2013-01-28]. Dostupné na WWW: <<http://www.socialni-podnikani.cz/>>

Mezi organizace zastřešující zaměstnavatele OZP patří:

- *Unie zaměstnavatelských svazů ČR*
- *Národní rada osob se zdravotním postižením České republiky*
- *Česká unie pro podporované zaměstnání o.s.*
- *Asociace zaměstnavatelů zdravotně postižených České republiky* - sdružuje více než 100 významných zaměstnavatelů OZP a spolupracuje již od roku 1993 s řadou partnerů na národní i regionální úrovni.
- *Svaz český a moravských výrobních družstev* – tradiční zástupce skupiny 45 družstev (zaměstnavatelů OZP), zastoupených v řadě národních i mezinárodních organizací a hájící zájmy pracovního uplatnění zdravotně postižených již od roku 1956.
- *Nadační fond pro podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením* – zabývá se již od roku 2007 integrací OZP do chráněného i volného trhu práce v ČR, spolupracuje s významnými partnery na národní i regionální úrovni.
- *Platforma sociálních firem v ČR* – vznikla v r. 2010 jako volné sdružení právnických a fyzických osob se sídlem v ČR, které uznává model sociální firmy.

4.2. Podpora práva na samostatný život OZP

Podporu práva na samostatný život jedinců se zdravotním postižením upravuje zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Jde především o poskytované služby „samostatného i chráněného bydlení“. Podstatou a současně hlavním přínosem zmíněných služeb je to, že jsou poskytovány v domácím přirozeném prostředí za podpory osobní asistence. Osobním asistentem se může stát odborně vyškolený pracovník v sociálních službách (zákon č.108/2006 Sb., § 116). V současné době řada akreditovaných vzdělávacích institucí nabízí kurzy profesní přípravy osobních asistentů.

4.2.1 Podporované bydlení

Podpora samostatného bydlení je terénní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení a jejichž situace vyžaduje dopomoc asistence. Služba je klientovi poskytována ve vlastním, nájemním nebo organizací poskytnutém bytě po dobu jednoho roku. Podporované bydlení má „startovací“ charakter, je zaměřeno na osvojení potřebných dovedností a kompetencí klienta, s cílem postupného přechodu k samostatnému životu. Služba obsahuje tyto základní činnosti:⁴⁴

- a) pomoc při zajištění chodu domácnosti,
- b) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- c) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- d) sociálně terapeutické činnosti,
- e) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. (Zákon č.108/2006 Sb., § 43).

Dle informací zveřejněných na webových stránkách MPSV jsou v Praze tři organizace poskytující tuto službu, některé souběžně provozují chráněné bydlení:⁴⁵

- **Bona o.p.s.** - web: www.bona-o.p.s.cz
- **Tým bydlení Praha - Podpora** - web: www.fokus.praha.cz
- **Společnost DUH** - web: www.spolecnostduha.cz

4.2.2 Chráněné bydlení

Chráněné bydlení je obdobná služba jako podporované bydlení, ale uživatelé této služby mohou asistence, kterou při bydlení potřebují, využívat neome-

---

⁴⁴ NOVOSAD, L. Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním. Praha: Portál, 2009. 272s. ISBN 978-80-7367-509-7.

⁴⁵ Registr poskytovatelů sociálních služeb. MPSV [online] 2012 [cit. 2013-01-29]. Dostupné na WWW: <<http://iregistr.mpsv.cz/>>.

zenou dobu. Chráněné bydlení má formu skupinového nebo individuálního bydlení. Služba obsahuje tyto základní činnosti:⁴⁶

- a) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- b) poskytnutí ubytování,
- c) pomoc při zajištění chodu domácnosti,
- d) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- f) sociálně terapeutické činnosti,
- g) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (zákon č.108/2006 Sb., § 51).

Dle informací zveřejněných na webových stránkách MPSV je v Praze celkem 15 organizací poskytující tuto službu, uvádíme pouze některé:⁴⁷

- **APPLA** - asociace pomáhající lidem s autismem, web: www.appla.cz
- **Fokus Praha o.s.**
- **Společnost DUHA**
- **Diakonie Církve bratrské** – web: www.cb.cz
- **Diakonie ČCE** – web: www.diakonie-zvonek.cz
- **Bydlení Pohoda** – web: www.pohoda-help.cz
- **Eset Help** – web: www.esethelp.cz
- **Dětské centrum Paprsek** – web: www.dcpaprsek.org
- **Bona o.p.s.** – web: www.bona-o.p.s.cz
- **Domov Sedlec SPMP o.p.s.** – web: www.sdmsedlec.cz

4.2.3 Camphillská komunita

Jedná se o komunitní typ sociální služby chráněného bydlení, který má velkou oblibu a zastoupení v celé západní Evropě. Ve společných domech sdružených do malých vesniček s přílehlou farmou pospolu žijí lidé bez posti-

---

⁴⁶ NOVOSAD, L. Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním. Praha: Portál, 2009. 272s. ISBN 978-80-7367-509-7.

⁴⁷ Registr poskytovatelů sociálních služeb. MPSV [online] 2012 [cit. 2013-02-30]. Dostupné na WWW: <<http://iregistr.mpsv.cz/>>.

žení a lidé s postižením. První český Camphill byl založen v roce 2000 na rodinném statku manželů Nejtkových v Českých Kopistech. Dnes Camphill České Kopisty provozuje služby chráněného bydlení a denního stacionáře, které využívá celkem devět uživatelů OZP. Camphillská komunita nabízí osobám s postižením pracovní uplatnění, rovněž podporu samostatného života mimo rodinu. Mezi Camphillské komunity v Čechách patří:

- ***Camphill České Kopisty*** – *web:* www.camphill.cz
- ***Společenství Dobromysl*** – *web:* www.dobromysl.cz

PRAKTICKÁ ČÁST

5. PRŮZKUM V ORGANIZACI LEMNISKÁTA

V této kapitole se seznámíme s provozem chráněné pracovní dílny Lemniskáta – život bez bariér o.p.s., kterou autorka předkládané práce spoluzakládala. Průzkum v chráněné pracovní dílně Lemniskáta se dělí na tři části.

V první části je představen chod a zaměření dílny Lemniskáta. Ve druhé části na základě pozorování a biografické analýzy čtyř zaměstnanců dílny je posuzována možnost jejich dalšího uplatnění na otevřeném trhu práce. Ve třetí části je vyhodnoceno dotazníkové šetření, které bylo provedeno se zaměstnanci dílny Lemniskáta na téma významu pracovního uplatnění pro osoby se zdravotním postižením.

5.1. Představení organizace

Lemniskáta – život bez bariér, o.p.s. je nestátní neziskovou organizací, která od roku 2011 provozuje chráněné pracoviště a zaměstnává více jak 50 % OZP. Výrobním programem jsou papírenské výrobky. Organizace vznikla na základě impulsu a pod záštitou Městské části Prahy 2, která pracovní prostory dílny zrekonstruovala a přizpůsobila potřebám zaměstnávání osob s postižením. Základní ideou vytvoření chráněného pracoviště Lemniskáta bylo vytvoření dalších pracovních příležitostí pro znevýhodněné obyvatele z městské části Prahy 2. Provozovna dílny Lemniskáta sídlí v Balbínově ul. 6 na Praze 2.

5.1.1 Cílová skupina zaměstnanců

V chráněné pracovní dílně Lemniskáta je zaměstnáno osm zaměstnanců OZP. Jedná se převážně o osoby s mentálním, fyzickým nebo psychickým postižením. Možnost uplatnění je otevřena také lidem s jiným typem postižení, pokud jim jejich omezení dovolí vykonávat práci v dílně. Kapacita dílny ještě není zcela naplněna, počet pracovníků by měl být postupně rozšířen o další

4 zaměstnance (tzn. celkem 12 zaměstnanců). Převážná většina pracovních míst je přednostně nabídnuta OZP s trvalým bydlištěm na Praze 2.

Současným prioritním cílem dílny je hledání dalšího vhodného výrobního programu s následným odbytem, který přinese zaměstnancům dílny (mimo sebezpečení a seberealizaci) možnost získat nové manuální i sociální návyky a dovednosti, jež by některým zaměstnancům v budoucnu zjednodušily případný přechod na nechráněné pracoviště.

5.1.2 Charakteristika výrobního programu

Výrobní činnost se dělí na dvě složky:

1. Hlavní výrobní činnost: ruční výroba speciálních školních sešitů pro waldorfské školy, dále notýsky, papírové tašky, přání aj. Každý zaměstnanec se do výrobního procesu zapojuje dle svých možností, samostatně, nebo za podpory pracovního asistenta.

2. Podpůrná umělecká činnost: postupně je do výroby zaváděn ruční potisk sešitů, notesů, tašek, přání apod. Cílem je další oživení pracovní náplně zaměstnanců směrem k větší tvůrčí samostatnosti.

5.1.3 Charakteristika práce pracovního asistenta

Neodmyslitelnou součástí práce se zaměstnanci chráněného pracoviště je asistence. Dva odborní asistenti se zaměstnancům věnují po celý pracovní den, doprovázejí je při jejich pracovních činnostech, poskytují podporu a pomoc při učení se novým dovednostem, pomoc při přípravě obědů aj. Asistenti jsou zaměstnání na poloviční pracovní úvazky, pracují na směny a střídají se tak, aby provoz dílny byl co nejlépe pokryt.

Asistent během pracovního dne sleduje atmosféru na dílně. Rozhoduje o náročnosti přidělené práce, podporuje u zaměstnanců vůli a chuť k práci. Nevytváří tlak na výkon, avšak sleduje, zda jsou všichni zaměstnanci aktivně zapojeni do práce, napomáhá zvládnutí pracovních úkonů a řeší případné problémové situace. Asistenti sledují vztahy na pracovišti i průběh naplňování osobních plánů zaměstnanců.

5.1.3.1 Předpoklad kvalitní asistence:

- důraz na jednotlivé individuální potřeby každého zaměstnance,
- celkové vnímání každého zaměstnance i jeho osobního života, rodinného zázemí,
- vytyčování a naplňování osobních cílů zaměstnanců,
- dodržování předem daného pravidelného rytmu pracovního dne,
- uchopení pracovních procesů podle individuálních možností každého zaměstnance tak, že bude ve spolupráci celého kolektivu dosaženo konečného výrobku v dobré kvalitě,
- praktická pomoc s nejrůznějšími problémy, se kterými se zaměstnanec setkává v běžném životě.

V současné době využívá pracovní asistence všech osm zaměstnanců chráněného pracoviště, v různé míře a zaměření, podle svých individuálních potřeb.

5.1.3.2 Nároky na odbornost pracovních asistentů:

Pracovní asistent musí být řádně vyškolen jako pracovník v sociálních službách dle zákona o sociálních službách. Z výše uvedené charakteristiky a náplně práce pracovního asistenta vyplývají také nároky na jeho osobnostní rysy a schopnosti jako jsou např.: organizační schopnosti, schopnost vést kolektiv zaměstnanců, trpělivost, empatie, soudnost, umělecké nadání, schopnost učit se novým dovednostem.

5.1.4 Rytmus pracovního dne

Práce v chráněné dílně je uzpůsobena tak, aby byla pro zaměstnance chráněné dílny kromě možnosti výdělků také sociální a uměleckou terapií. Většina zaměstnanců CHPD má invaliditu III. stupně. Každý pracovní den se začíná v 8:30 hod. společným zahájením v tzv. ranním kruhu. Během tohoto času mají členové pracovního týmu prostor k uvědomění si aktuálního stavu a potřeb jednotlivých zaměstnanců. Je rozvržen pracovní plán dne a rozděleny pracovní úkoly. Součástí ranního kruhu je společné čtení, zpívání a cvičení. Každému zaměstnanci je dán prostor k osobnímu vyjádření k tomu, co ho trápí, nebo na-

opak těší v osobním životě i v práci. Pracovní doba je pro všechny osoby se zdravotním postižením zkrácená na 5 hodin denně. Vlastní výroba začíná od 9 hod., ve 12 hod. je přerušena půlhodinovou přestávkou na oběd a po obědě se pokračuje ve výrobě. Pracovní den je ukončen společným úklidem pracovních míst ve 14 hod.

5.1.5 Projekt Boříme bariéry

V naší společnosti se často setkáváme se strachem z kontaktu s lidmi s postižením, ať už je jejich handicap jakýkoliv (fyzický, psychický či mentální). Ne každý má příležitost se s osobami s postižením denně potkávat a blíže se s takovými lidmi seznámit. Lidé bez postižení se potom často náhodnému kontaktu s osobami s postižením raději vyhýbají z důvodu malých zkušeností a strachu z neznámého, „falešného soucitu“ apod. Jak milé potom může být poznáním, že lidé s postižením mohou být srdeční, laskaví a mít smysl pro humor. Za účelem, aby byly postupně v nové generaci mladých lidí bourány hranice předsudků a ostychu vůči osobám s postižením, vymyslela chráněná dílna Lemniskáta nový program s názvem „Boříme bariéry“ zaměřený na cílovou skupinu školních dětí, a to formou exkurze dětí v prostorách dílny s možností vyrobit si vlastní sešit. Zážitek plynoucí ze vzájemného propojení dvou zcela odlišných světů může v mladých lidech zcela spontánně podnítit rozvoj takových schopností a dovedností, které v budoucnu mohou být celému sociálnímu systému společnosti jenom ku prospěchu.

5.1.5.1 Cíl projektu

Nový program dílny Lemniskáta, který je zaměřen na cílovou skupinu dětí prvního stupně základní školy, navazuje na pozitivní zkušenost z loňského roku, který byl iniciován Základní školou waldorfskou na Praze 5 v Jinonicích, kdy chráněnou dílnu Lemniskáta navštívili žáci třetí třídy, aby si mohli vyzkoušet celý proces ruční výroby sešitu v rámci vyučovací epochy řemesel. Postupně potom dílnu Lemniskáta a také jiné chráněné dílny jako je Gawain, Jinnan a Eliáš navštívily všechny děti ze třetích tříd všech waldorfských škol zastoupených v Praze.

Tento projekt také v letošním roce bude mít pokračování a je velmi obohacujícím počinem pro obě zúčastněné strany:

- Pro žáky ZŠ (kromě možnosti vyrobit si sešit) je přidanou hodnotou exkurze na chráněném pracovišti naplnění sociálně-vzdělávacího cíle, a to přirozenou formou prožitku a ne „moralizováním naprázdno“. Každému dítěti asistuje při zasvěcení do procesu vlastní výroby postižený zaměstnanec dílny, a děti tak mohou přirozeně zažít, že i lidé s postižením dokáží tvořit krásné věci a samostatně pracovat.
- Pro zaměstnance je exkurze dětí prospěšná zase v jiných aspektech, a to, že si mohou ověřit smysl své vlastní práce, neboť se přímo seznámí s konečnými uživateli jejich vlastních výrobků (pracovní náplní zaměstnanců je mj. výroba školních sešitů pro waldorfské školy). Dále mohou přijít k zážitku pozitivního sebepotvrzení, (*„i já postižením mohu být někomu prospěšný“*).
- Zajištění dalšího zdroje financování provozu dílny Lemniskáta.

5.1.5. Cílová skupina

Projekt „Bojíme bariéry“ není zaměřen pouze na žáky waldorfských škol. Za stejným účelem chráněnou dílnu Lemniskáta navštívily také postižené děti ze Speciální školy Strarostrašnická na Praze 10. Cílem této exkurze bylo (kromě výroby sešitů) seznámit postižené žáky s možností jejich budoucího uplatnění v placeném zaměstnání. O projekt projevily zájem další běžné základní školy na Praze 2 a jedna základní škola mimopražská z obce Husinec, realizace proběhne v průběhu března a dubna letošního roku.

5.2 Biografická analýza zaměstnanců CHPD Lemniskáta

Pro účely zkoumání byli vybráni čtyři zaměstnanci s různým typem postižení, jejichž jména byla zaměněna, osobní charakteristiky a příběhy zůstaly zachovány.

5.2.1 MARTIN – psychické onemocnění

Úvod: Martin byl vybrán do zkoumaného vzorku z důvodu psychiatrické diagnózy, která často budí u potenciálních zaměstnavatelů „strach z neznámého“. Podobně tomu bylo u pracovních asistentů dílny při prvním setkání s Martinem na přijímacím pohovoru. Neupravený zevnějšek Martina působil zpočátku asistentům rozpaky, také z nedostatku dosavadní pracovní zkušenosti s osobami s psychickým postižením. Nakonec bylo rozhodnuto Martina na základě více příznivých faktorů zaměstnat: doporučení sociální pracovníce, spádová oblast trvalého bydliště, tiskařské vyučení a celkové intelektuální schopnosti. Zpětně hodnoceno bylo přijetí Martina na chráněné pracoviště dobrým rozhodnutím.

Užité metody: rozhovor, pozorování

Osobní anamnéza: Martin je slovenské národnosti, je mu 58 let. v České republice žije více jak půlku svého života. S rodinou na Slovensku se nestýká, má ještě matku a sourozence. Ve věku 35 let se Martina projevilo vážné psychiatrické onemocnění. O chráněné pracovní místo se ucházel na základě doporučení sociální pracovníce. Ve své minulosti byl ženatý, má dvě děti, z toho jedno nezaopatřené. Nyní žije v domácnosti společně s družkou.

Celkově se Martin jeví jako uzavřený, plachý a držící se v ústraní, introvertní povahy a nedbalého zevnějšku. Zaměříme-li rozhovor na jakékoliv filozofické nebo historické téma, Martin ožije a dozvíme se mnoho zajímavého. Martin je vášnivý kuřák, volný čas tráví převážně doma četbou, má jednoho dobrého přítele (akademického malíře), se kterým se pravidelně stýká.

Zaměstnání: Pro dílnu je Martin nepostradatelnou pracovní silou. Martinovi je zadávána samostatná práce, ve které může využívat svého intelektuálního potenciálu. Martin hodnotí svoji působnost v dílně velmi kladně, s velkým

přesahem do jeho osobního života, cítí se seberealizován, potřebný a vnímá zlepšení své finanční situace. Vztahy s ostatními zaměstnanci má Martin velmi přátelské, v dílně plní funkci „mistra“, rozumí každému kroku vykonávané práce a je ochotný k radě i pomoci ostatním. Martin potřebuje klidné zázemí při práci, potom se cítí v bezpečí a může plně rozvinout své schopnosti.

Závěr: Zaměstnání v CHPD Lemniskáta přineslo Martinovi (kromě osobního růstu a pocitu seberealizace) finanční přílepkšení, které se následně promítlo do jeho osobního života. Během prvního roku zaměstnání si Martin po dlouhých letech našel partnerku, jak sám říká: *„Ve dvou se to břímě lépe táhne.“*

Martin by byl za jistých okolností, pokud se naskytne možnost, schopný pracovat např. v menší sociální firmě. Nicméně Martin v tuto chvíli o změně zaměstnání neuvažuje, v CHPD Lemniskáta se cítí dobře.

5.2.2 KATEŘINA – Downův syndrom

Úvod: do zkoumaného vzorku byla Katka vybrána, také proto, že její životní cesta je přímo spjatá s „osudem“ dílny. Matka Katky se přímo podílela na vzniku této chráněné dílny. Katka na chráněné pracovní místo nastoupila po dokončení praktické školy, dva měsíce po matčině smrti. Nástup do zaměstnání pro Katku nebyl jednoduchý. *„Opuštěna maminkou“*, jak sama říká: *„byla postavena před hotovou věc, přestože pracovat v dílně Lemniskáta vůbec nechtěla, protože zde nemá žádné kamarády“*. Po měsíci pravidelné docházky Katka svůj názor změnila a pracovní asistenty odměnila slovy: *„Ano, už se mi tu moc líbí, tady bych chtěla s vámi umřít.“*

Užití metody: rozhovor, pozorování.

Osobní anamnéza: Katce je 28 let a je nejmladším zaměstnancem dílny. Narodila se s vrozeným postižením (Downův syndrom). Do dílny nepřišla dle svých slov dobrovolně, ale na přání rodiny. Katka po smrti maminky žila chvíli sama v domácnosti s mladším bratrem, který studuje na VŠE. Rodiče byli rozvedeni, otec žil sám. Nyní se otec vrátil k rodině a společně žijí všichni v jedné domácnosti. Katka má ještě babičku z otcovy strany a pravidelně ji navštěvuje. Jak sama říká: *„má ještě druhou mámu“* – rodinnou kamarádku, která má také

postiženou dceru v Katčině věku. Děvčata společně navštěvují různé volnočasové aktivity a společně tráví víkendy na chatě nedaleko Prahy. Katka ráda tančí, hraje divadlo a sportuje. Nyní prožívá dle slov otce „*opožďenou pubertu*“ a zvláště po smrti maminky je s Katkou někdy těžké pořízení. V zaměstnání se Katka „upnula“ na ředitelku organizace. Díky možnosti pracovního uplatnění a dobrému kolektivu zaměstnanců se postupně Katka vyrovnává s předčasnou ztrátou maminky.

Zaměstnání: Katka je velmi svědomitý zaměstnanec, do práce přichází včas a zadanou práci vykonává pečlivě a ochotně. Je-li potřeba hotový výrobek ozdobit, zkontrolovat a zabalit, je to úkol právě pro Katku. Katka dokáže přesně a čistě lepit, má smysl pro detail a precizní provedení. Katčin smysl pro pořádek se promítá i do dalších oblastí: má ráda pravidelně se opakující rituály, pravidelný rytmus v náplni dne, přesný čas svačín a obědů, rovněž pořádek na svém pracovním stole i na pracovišti. Rytmus dne a pravidelně se opakující činnosti jsou pro Katku blahodárné, dávají jí životní oporu, na níž se postupně také Katka vnitřně zpevňuje a získává jistotu. Katka špatně snáší jakékoliv změny v prostorovém uspořádání, časové změny i změny v personálním obsazení dílny. Katčina sociální role je v pracovním kolektivu dílny velkým přínosem. Bezprostředně a otevřeně Katka dokáže dát najevo libost i nelibost, sebereflektovat své chování a případně se omluvit. Její uvolněné přímé jednání může být pro některé zaměstnance inspirací. Mnozí se tak mohou od Katky učit rozpoznávat zdravou míru a dopad svého jednání, naučit se správně vnímat svůj osobní prostor a okolí.

Závěr: Pro Katku je chráněné pracovní místo jedinou šancí na uplatnění, z důvodu všech výše jmenovaných skutečností. Má-li Katka klidné trpělivé vedení a láskyplné zázemí, je vzornou a svědomitou pracovnící.

5.2.3 DAN – v minulosti drogová závislost

Úvod: Dan byl přijat na chráněné pracovní místo jako jeden z prvních zaměstnanců. Danova minulost je zastíněna několikaletou závislostí na tvrdých drogách. Nikdo z pracovních asistentů neměl do té doby přímou zkušenost práce s lidmi takto zatíženými. Dan do dílny Lemniskáta přišel na doporučení jiné

organizace, která po ukončení dvouletého grantu z evropských fondů neměla další finance na provoz.

Užité metody: rozhovor, pozorování

Osobní anamnéza: Danovi je 41 let, je vyučen knihvazačem, žije ve společné domácnosti s otcem, matkou a bratrem v rodinném domku na okraji Prahy. Je prostředním ze tří synů, starší bratr je uznávaným architektem, mladší uměleckým kovářem. Dan se pokusil po vyléčení ze závislosti několikrát navázat partnerský vztah, ale neúspěšně. Dnes již jak sám říká: „*na vztah rezignoval*“, vinu přikládá malému platu. Dan jako jediný ze zaměstnanců dílny nepobírá invalidní důchod, přivydělává si ještě jednou týdně na brigádě v pivovaru, kde je lépe hodinově ohodnocen než v „Lemniskátě“. Z několikaleté drogové závislosti se dostal sám za podpory rodiny, bez komunitní nebo jiné terapie; bez závislosti žije cca 5 let. Dan trpí častými bolestmi zad, léčí se dlouhodobě z hepatitidy typu C, obvykle je pesimisticky naladě.

Zaměstnání: Dan je při práci velmi zručný, je mu proto zadávána samostatná práce. Tím jsou využity jeho intelektuální a manuální schopnosti i dovednosti. Dan v průběhu trvání dílny prošel vývojovou změnou, bohužel ne „k lepšímu“. Dříve byl v práci aktivní zkoušel různé inovativní způsoby jak práci zlepšit a odvádět kvalitní výrobky. V posledním půl roce o práci nejeví zájem, zadané úkoly vykonává, ale mnohdy „jako tělo bez duše“. S Danem byl na toto téma veden osobní rozhovor, on sám svůj nynější stav i celkové naladění dává do souvislosti s jaterní chemoterapií, kterou podstupuje z důvodu onemocnění, jež mu zbylo z dob jeho drogové minulosti. Dan potřebuje vstřícné pracovní prostředí, jeho sebedůvěra je narušena.

Závěr: Dan by byl za určitých podmínek schopný pracovat na běžném, nechráněném pracovišti. Dokonce by to pro něj bylo velmi žádoucí, aby se mohl osamostatnit a postavit se „na vlastní nohy“. Jak sám říká: „*Velmi rád bych změnil zaměstnání, ale zatím jsem nic nenašel.*“

5.2.4 MARIE – fetální alkoholový syndrom

Úvod: Marie přišla do CHPD Lemniskáta na doporučení sociální opatrovnice spolu se svým spolubydlícím z chráněného bydlení Pohoda.

Užité metody: rozhovor, pozorování

Osobní anamnéza: Marii je 54 let, narodila se s vrozenou tělesnou vadou, krátce po porodu matka postižené novorozeně odmítla. Marie vyrůstala v kojeneckém ústavu a následně v dětském domově. Na jedné z mnoha reoperací postižené dolní končetiny se v nemocnici Marie seznámila se svojí budoucí adoptivní maminkou. Mariiny adoptivní rodiče neměli vlastní děti a Marii si adoptovali, když jí byly 4 roky. Marie sama na dětství u adoptivních rodičů vzpomíná velmi ráda, o rodičích mluví s láskou a úctou jako o velmi hodných a vzdělaných lidech. Marie v minulosti žila normálním životem, byla vdaná a pracovala ještě před revolucí jako referentka v obchodním oddělení jednoho exportního podniku. Smrt obou adoptivních rodičů Marie neunesla, začala pít a přišla o veškerý majetek po rodičích. Dnes je Marie zbavena svéprávnosti a žije v chráněném bydlení.

Zaměstnání: Marie je v práci velmi svědomitá, po zacvičení rychle a přesně vykonává zadané úkoly. Práce jí musí být každý den znovu vysvětlena, má postiženou oblast dlouhodobé paměti. Do zaměstnání chodí ráda a v pracovním kolektivu je velmi oblíbená pro svůj smysl pro humor a přátelskou povahu. Marie má celkově sníženou imunitu, v zimním období je velmi často a dlouhodobě ve stavu pracovní neschopnosti.

Závěr: Marie je ve svém uplatnění odkázána na chráněné pracovní místo a v osobním životě na chráněné bydlení.

5.3 Dotazníkové šetření zaměstnanců dílny Lemniskáta

Za účelem vyhodnocení průzkumu v dílně Lemniskáta byl sestaven dotazník, který zároveň posloužil vedení dílny a pracovním asistentům jako zpětná vazba po roce a půl zpuštění provozu dílny.

Charakteristika zkoumaného vzorku: podklady pro průzkum praktické části diplomové práce byly nasbírány v chráněné dílně Lemniskáta – život bez bariér o.p.s. Dotázáno bylo všech osm zaměstnanců dílny ve věkovém rozmezí 27 – 56 let.

Cíl průzkumu: prostřednictvím pozorování, rozhovoru a dotazníku si ověřit hypotézu o významu pracovního zapojení pro OZP.

Hypotéza: osoba se zdravotním postižením má stejnou strukturu potřeb jako osoba bez zdravotního postižení. Obtížněji však naplňuje svou potřebu seberealizace a integrace. Tím jsou pro ní v zapojení do pracovního procesu významnější tyto aspekty: získání vyššího sociálního statutu, potvrzení užitečnosti pro společnost a rozšíření sociálních kontaktů.

Metody šetření: pozorování, dotazník, rozhovor.

5.3.1 Charakteristika dotazníků

V dotazníku bylo respondentům položeno 8 otázek. Struktura dotazníku je následující: 7 otázek nabízí odpovědi, jedna otázka je tzv. volná, kde respondent mohl volně odpovědět. Každý respondent dostal svůj dotazník se zadáním a vhodné odpovědi označil podtržením. 6 z 8 respondentů potřebovalo vzhledem ke svému postižení pomoc asistenta s vyplněním dotazníku. Rozložení jednotlivých odpovědí respondentů je doloženo níže. Odpovědi respondentů na volnou otázku č. 7 jsou ve zkrácené podobě uvedeny v tabulce č. 5 v příloze B.

Otázky v dotazníku jsou sestaveny tak, aby potvrdily či vyvrátily výše uvedenou hypotézu. V první části hypotézy předpokládáme, že OZP má stejnou strukturu potřeb jako osoba bez zdravotního postižení, avšak obtížněji naplňuje svou potřebu seberealizace a integrace. Tuto část hypotézy reprezentují v dotazníku především otázky č. 1 a č. 2, které souvisejí s dobou potřebnou k nalezení práce a s šíří nabídky vhodné práce. Otázka č. 3 doplňuje výše uvedené otázky (1, 2): ptáme se, zda zaměstnanci hledali uplatnění jen na chráněném pracovišti nebo i na otevřeném trhu práce. Druhá část hypotézy říká, že pro zapojení OZP do pracovního procesu jsou významnější (než pro osobu bez zdravotního postižení) tyto aspekty: získání vyššího sociálního statutu, potvrzení užitečnosti pro společnost a rozšíření sociálních kontaktů. Tuto

druhou část hypotézy reprezentují v dotazníku otázky č.4 – 6 a č. 7, 8. Otázky č. 4 a č. 5. se v určitém smyslu doplňují. Zatímco otázka č. 4 se ptá co zaměstnanec od práce v chráněné dílně očekává, otázka č. 5 se ptá, po motivaci k práci, tj. co je pro zaměstnance důležité proto, aby byl v práci spokojený a práce jej uspokojovala. Otázka č. 6 se ptá na představu zaměstnance o jeho platovém ohodnocení ve vztahu k jeho celkovým výdajům, resp. zda je výše mzdy pro něj podstatná. V otázce č. 7 se ptáme jaká očekávání zaměstnance byla splněna, zatímco v otázce č. 8 zkoumáme pozitivní dopad práce na zaměstnance, tedy co prací v chráněné dílně získává kromě mzdy.

5.3.2 Znění dotazníku a odpovědi respondentů

1. *Jak dlouho jste hledal/a práci před nástupem do CHPD Lemniskáta?*

- přešel/a z jiného zaměstnání (označili 2 respondenti)
- přešel/a z jiného zaměstnání po zrušení pracovního místa (označili 2 respondenti)
- více jak tři měsíce (označili 2 respondenti)
- více jak půl roku (0-nikdo neoznačil)
- více jak rok (označili 2 respondenti)

2. *Jaká byla nabídka práce?*

- dostatečně velká, vybíral/a jsem si (0-nikdo neoznačil)
- žádná pro mne vhodná (označili 5 respondentů)
- vůbec žádná (označili 3 respondenti)

3. *Ucházel(a) jste se o místo na otevřeném trhu práce, nebo pouze na chráněném pracovišti?*

- na otevřeném trhu práce (označili 3 respondenti)
- na chráněném pracovišti (označilo 5 respondentů)

4. *Co očekáváte od práce v chráněné dílně?*

- klidné pracovní prostředí (označilo 8 respondentů)
- malý kolektiv (označilo 7 respondentů)
- mzdu (označilo 8 respondentů)
- zkrácenou pracovní dobu (označilo 6 respondentů)
- možnost pracovat bez výkonového tlaku (označilo 6 respondentů)

5. Co je pro Vás motivací pro zapojení do pracovního procesu?

- naplnění potřeby něco vytvářet (označilo 8 respondentů)
- smysluplné využití času (označilo 8 respondentů)
- posílení procesu integrace (označilo 8 respondentů)
- pocit užitečnosti, prospěšnosti (označilo 8 respondentů)

6. Jaká je Vaše představa platového ohodnocení, aby Váš čistý měsíční příjem pokryl Vaše výdaje?

- více jak 3000 Kč za měsíc (0-nikdo neoznačil)
- více jak 4000 Kč za měsíc (označili 3 respondenti)
- více jak 5000 Kč za měsíc (označili 3 respondenti)
- výše mzdy není podstatná (označili 2 respondenti)

7. V čem naplnila práce na našem pracovišti Vaše očekávání?

- volné odpovědi v tabulce č. 5, viz. příloha B

8. Změnilo se něco ve Vašem životě během doby, co jste zaměstnán v CHPD Lemniskáta?

- zlepšení finanční situace (označilo 5 respondentů)
- noví přátelé (označilo 8 respondentů)
- nové volnočasové aktivity (označili 4 respondenti)
- získání nových dovedností (označilo 8 respondentů)
- neuvědomuji si (0-nikdo neoznačil)

5.3.3 Závěr dotazníkového šetření

Z analýzy odpovědí zaměstnanců CHPD Lemniskáta ve výše uvedeném dotazníku (resp. tabulky č. 4 v příloze B), lze usuzovat o **potvrzení výše uvedené hypotézy**. Odpovědi na otázky č. 1, č. 2 a č. 3 potvrdily předpoklad hypotézy - tj. že osoba se ZP (při stejné struktuře potřeb jako osoba bez ZP) obtížněji naplňuje svou potřebu seberealizace. Konkrétně: čtvrtina zaměstnanců odpověděla, že hledala práci více než rok, čtvrtina více než tři měsíce, čtvrtina zaměstnanců přešla do dílny Lemniskáta z jiného chráněného pracoviště, čtvrtina ze zrušeného pracovního místa (otázka č. 1). Z pohledu zaměstnanců se navíc v době hledání místa žádná vhodná práce nenabízela (otázka č. 2), i když ji dle svých odpovědí (na otázku č. 3) hledali převážně na chráněném pracovišti-

ti. Ačkoliv, jak dokládají odpovědi na otázku č. 6, mají zaměstnanci (stejně jako osoby bez ZP) představu o tom, jaká by měla být výše jejich mzdy (tj. nepokládají výši mzdy za nepodstatnou), větší důraz kladou na aspekty získání vyššího sociálního statutu, potvrzení užitečnosti pro společnost, resp. pracovní kolektiv a rozšíření sociálních kontaktů (viz. odpovědi na otázky č. 4, č. 5, č. 7 a č. 8). Zejména odpovědi na otázku č. 7 potvrzují, že samotný fakt, že mohou zaměstnanci pracovat, je pro ně důležitější více ze sociálního než z ekonomického hlediska. Polovina zaměstnanců dále zmiňuje spontánně (v nestrukturované odpovědi) dobrý pracovní kolektiv jako naplnění svého očekávání. Všichni zaměstnanci v odpovědi na otázku č. 8 zmínili nové přátele a získání nových dovedností jako pozitivní změnu v jejich životě během doby, kdy pracují v dílně Lemniskáta. Pocit užitečnosti a prospěšnosti jako motivaci k práci uvedli v odpovědi na otázku č. 5 všichni zaměstnanci, ačkoliv nebyl původně jako možnost zahrnut ve strukturované otázce.

6. DIVERZIFIKACE CHRÁNĚNÝCH DÍLEN

V šesté kapitole praktické části jsou představeny některé vybrané organizace nabízející pracovním uplatnění osobám se zdravotním postižením. Všechny níže uvedené organizace autorka předkládané diplomové práce osobně navštívila, seznámila se z chodem jednotlivých zařízení a způsobem financování jejich provozu. Za účelem návštěv dílen a jejich dalšího průzkumu byla vytvořena osnova pro standardizovaný rozhovor (viz. příloha).

Typy navštívených a dotazovaných organizací: dvě chráněné pracovní dílny, jedna sociálně – terapeutická dílna a jedna dílna poskytující službu sociální rehabilitace.

Metody a cíle výzkumu: formou pozorování a standardizovaného rozhovoru zjistit jednotlivé složky financování chráněných dílen s různými statuty zaměstnávajících OZP a SWOT analýza dotazovaných organizací.

6.1 Lemniskáta – život bez bariér o.p.s.

Chráněná dílna Lemniskáta byl popsána v předchozí kapitole.

6.1.1 Struktura financování:

21,6 %	vlastní výtěžná činnost
26,2 %	podpora z Úřadu práce
39,4 %	podpora z MÚ Prahy 2
12,8 %	ostatní příspěvky, dary a granty

6.1.2 SWOT analýza

Silné stránky: stálé a stabilní portfolio odběratelů (waldorfské školy stále potřebují sešity), rostoucí podíl tržeb z produkce dílny na celkovém příjmu dílny.

Slabé stránky: nízká diverzifikace výrobků (jen papírenské), malé zkušenosti v oblasti fundraisingu, málo rozvinuté kontakty mimo oblast hlavní čin-

nosti, malé povědomí o dílně na veřejnosti (krátká doba působení organizace), slabá prezentace výrobků mimo tradiční odběratele, neposkytuje službu, ale výrobu, nestabilní kolektiv zaměstnanců z důvodu nemocnosti, malá diverzifikace ve schopnostech zaměstnanců-vliv na produktivitu a kvalitu výrobků.

Příležitosti: rozšíření výroby mimo nynější hlavní činnost (např. výroba a potisk reklamních předmětů), možnost rozšíření statutu dílny (registrace jako poskytovatel služby pracovní rehabilitace).

Hrozby: klesající finanční podpora ze strany státu (z Úřadu práce, pokračující ekonomická krize negativně ovlivňuje odbyt výrobků a přízeň sponzorů.

6.2 Dipra Praha v.d.

Chráněná pracovní dílna Dipra Praha v.d. (sídlem v Radlické ul. 50, Praha 5) nabízí drobné práce na zakázku jako je např. kompletování letáků, balení zboží, polepování reklamních předmětů a navlékání nitek na visačky. Výrobní družstvo Dipra provozuje dvě chráněné pracovní dílny (Praha a Louny) a zaměstnává celkem 38 osob se zdravotním postižením. V pražské dílně pracuje denně 20 zaměstnanců – OZP.

6.2.1 Struktura financování

23,0 %	vlastní výtěžná činnost
74,2 %	podpora z Úřadu práce
3,8 %	nájem z nebytových prostor

6.2.2 SWOT analýza

Silné stránky: zaměření na postprodukční služby jako kompletace, balení výrobků a jiné „drobné“ práce, které nelze efektivně realizovat strojově, zisk z pronájmu nebytových prostor, jméno organizace nese tradici (dříve Družstvo invalidů), více stálých odběratelů: (balení gumiček a balení zboží drogistické firmě, kompletace letáků), dostatečné prostory umožňující rozšíření činnosti.

Slabé stránky: výkyvy v počtu práce schopných zaměstnanců, nerovnoměrnost v rozprostření práce (dny, kdy je práce mnoho, a dny, kdy je práce má-

lo). Malopočetné personální obsazení dílny (jen jedna vedoucí, žádná jiná asistence na dílně, nikdo nedělá fundraising).

Příležitosti: možnost získat více zákazníků na náhradní plnění, je rozjednaný nový zákazník pro službu balení zboží z provozu internetového obchodu.

Hrozby: nejistota vyvolaná změnou vlastnických vztahů (nový majitel snížil počet podpůrných zaměstnanců na dílně), klesající podpora ze strany státu.

6.3 Sociálně terapeutická dílna Jinan

Tkalcovská dílna Jinan byla zřízena při Základní a střední škole waldorfské (Křejského 1501, Praha 4 – Opatov) za účelem uplatnění absolventů praktické školy. Cílovou skupinou jsou dospívající osoby s kombinovaným a mentálním postižením. Denní kapacita je 6 klientů, střídá se celkem 13 klientů za týden.

6.3.1 Struktura financování

6,4 %	vlastní výtěžná činnost
90,3 %	MPSV
1,3 %	MÚ Prahy 11
2,0 %	ostatní dary a příspěvky

6.3.2 SWOT analýza

Silné stránky: nízké provozní náklady (nehradí nájem), schopnost získat dostatek příspěvků na provoz ze strany státu (MPSV), rozvinutá terapeutická činnost (atraktivnost pro klienty).

Slabé stránky: nízký obrat z vlastní výroby, malé prostory.

Příležitosti: nový výrobek (specifické penály na voskové bločky a pastelky pro waldorfské školy) může zajistit stálý odběr.

Hrozby: klesající podpora ze strany státu, pokračující ekonomická krize negativně ovlivňuje především přízeň sponzorů.

6.4 Dílna Gawain

Textilní dílna Gawain (se sídlem Na výšinách 1, Praha 7) se zabývá výrobou plstěných výrobků z ovčího rouna a poskytuje službu sociální rehabilitace cílové skupině dospělých osob s mentálním, kombinovaným a tělesným postižením. Denní kapacita dílny je max. 15 klientů.

6.4.1 Struktura financování

17,0 %	vlastní výdělečná činnost
50,0 %	podpora MPSV
11,0 %	podpora MHMP
22,0 %	dary a ostatní příspěvky

6.4.2 SWOT analýza

Silné stránky: vazba na zahraniční camphill (zajištění odbytu výrobků i finanční podpory), rozvinutá terapeutická činnost (atraktivnost pro klienty).

Slabé stránky: nejistá budoucnost (nutnost hledat nové prostory z důvodu rekonstrukce nájemního prostoru).

Příležitosti: vyšší odbyt výrobků v souvislosti s trendem „návratu k přírodě“, v jednání jsou nové zakázky v rámci náhradního plnění.

Hrozby: klesající podpora ze strany státu, zvýšení nákladů na provoz v souvislosti se stěhováním do nových prostor (varianta dražšího nájmu).

7. DIVERZIFIKACE ELIÁŠ O.S.

Sedmá kapitola pojednává o vývoji a proměně občanského sdružení Eliáš v průběhu čtrnácti let a seznamuje nás tak se čtyřmi dnes již zcela nezávislými projekty: Dílna Eliáš, Eliášův obchod, Via Roseta o.p.s. a Společenství Dobromysl, které v průběhu času vzešly z jednoho společného impulsu studentů soukromé SOŠ Pedagogiky volného času v Praze, oboru Sociální terapie a léčebné pedagogiky. Ačkoliv se dnes již jedná statutárně o zcela nezávislé organizace, spojuje je stále stejná původní myšlenka: umožnit lidem s postižením začlenit se do společnosti a zařadit se do pracovního procesu. Společenství Dobromysl, které je popsáno na závěr této kapitoly i celé diplomové práce, ačkoliv neprovozuje přímo službu chráněného bydlení, ale týdenní stacionář, nese atributy typu sociální služby, která nabízí celodenní péči o osoby s postižením. Proto může, z jistého úhlu pohledu, být reprezentantem organizací podporujících postižené lidi v právu na jejich samostatný život mimo rodinu.

Důvody, proč si autorka diplomové práce zvolila právě tyto organizace a jejich představení v praktické části, jsou :

1. přímá vazba na iniciátory a pracovníky těchto zařízení,
2. možnost pozorovat zmíněný vývoj a vznik těchto organizací po celý čas jejich existence,
3. sdílení společného cíle (myšleno v kontextu toho, že autorka práce spoluzakládala chráněnou dílnu Lemniskáta),
4. souběžné zaměstnávání některých zaměstnanců (dva zaměstnanci v průběhu týdne střídavě pracují v Lemniskátě, v dílně Eliáš a v Eliášově obchodu).

7.1 Historie občanského sdružení Eliáš

Občanské sdružení Dílna Eliáš vzniklo na podzim roku 1997 za účelem zřízení keramické dílny, ve které by mohli lidé s postižením uplatnit své dovednosti, dále se rozvíjet a najít sociální začlenění. Iniciátorkami projektu byly

studentky VŠO (viz. výše): Helena Kuldánová, Monika Nosková a Daniela Kederová. Velkým pomocníkem i spoluzakladatelem Dílny Eliáš byl Horst Altfeld z camphillské komunity Association La Branche ve Švýcarsku. Kontakt s klienty v keramické dílně vedl členy sdružení záhy k dalším potřebným projektům. Odtud vzešla iniciativa k založení partnerského zařízení v Srbči na Rakovnicku, týdenního stacionáře *Společenství Dobromysl*. O něco později vznikl i druhý projekt *Eliášův obchod*, který funguje jako tréninkové pracoviště a prodejní místo nejen pro keramickou dílnu, ale i několik desítek dalších neziskových organizací. Od roku 2005 vedlo o. s. Dílna Eliáš současně dvě sociální služby: *Keramickou dílnu Eliáš a Eliášův obchod*, což se z dlouhodobého hlediska ukázalo jako nepraktické. V červenci 2012 se Eliášův obchod osamostatnil zcela a nyní svoji sociální službu provozuje pod nově založenou obecně prospěšnou společností *Via Roseta*. Aktuálně Via Roseta o.p.s. začíná s realizací dalšího projektu – vybudování nové chráněné dílny v rámci Operačního programu Praha adaptabilita, financovaného Evropskou unií.

7.2 Dílna Eliáš

Dílna Eliáš o.s. sídlí v nádvorním domečku v Eliášově ulici na Praze 6. Posláním a cílem keramické dílny Eliáš je pomoc uživatelům služby získat základní pracovní a sociální návyky a dovednosti potřebné pro smysluplné začlenění do života a podporovat je v samostatnosti především v péči o vlastní osobu.

Hlavní činností je výroba drobných keramických předmětů lisovaných do sádrových forem. Technologii výroby, stejně jako mnohé sádrové a kaučukové formy a další výrobní zařízení, získala dílna z obdobné léčebně terapeutické dílny Vaudésy Keramik v Association La Branche – Savigny ve Švýcarsku. Tento druh výroby je mj. založen na několika poměrně snadných činnostech, které jsou schopni vykonávat i lidé s velmi vysokým stupněm postižení. Proto je mottem dílny: „Každý něco dokáže“.

7.2.1 Cílová skupina

Klienty dílny Eliáš jsou převážně mladí lidé s kombinovaným a mentálním postižením, kteří vyšli ze speciálních škol a hledají uplatnění, touží po smysluplném naplnění vlastního osudu a žijí většinou ve společné domácnosti s rodiči. Dílna poskytuje týdně službu sociální rehabilitace 21 osobám.

V rámci poskytování praxí studentům škol sociálního a pedagogického zaměření spolupracuje Dílna Eliáš s Vyšší odbornou školou sociálně pedagogickou a teologickou JABOK, Waldorfským lyceem a Diakonií ČCE, nově také s organizací CESTA Řevnice (oddělením s výchovně léčebným režimem pro mládež ohroženou drogovou závislostí). Dlouhodobě v dílně Eliáš vykonávají praxe studenti praktických škol při Jedličkově ústavu.

7.2.2 Denní provoz dílny

Keramická dílna je v provozu od pondělí do pátku a poskytuje denně zázemí pro 7 klientů (z toho až 4 vozíčkáře). Většina klientů dochází do dílny dvakrát týdně. Rytmus dne je rozložen následovně:

09.00 – 9.30	společné cvičení, zpěv a povídání,
09.00 – 11.00	práce v dílně,
11.00 – 11.30	svačina,
11.30 – 13.00	práce v dílně,
13.00 – 13.30	oběd,
13.30 – 16.00	odpolední umělecko-terapeutické činnosti: eurytmie, arteterapie, muzikoterapie, točení na hrnčířském kruhu.

Důležitou součástí denního chodu dílny je prožívání křesťanských svátků v koloběhu ročních období, které se tématicky prolínají při společném vyprávění, zpívání a malování.

7.2.3 Struktura financování

11,1 %	vlastní výtěžná činnost
62,5 %	podpora MPSV

- 15,8 % podpora MHMP
- 2,6 % podpora MÚ Prahy 6
- 8,0 % dary a ostatní příspěvky

7.2.4 SWOT analýza

Silné stránky: vazba na zahraniční camphillské zařízení (zajištění odbytu výrobků i finanční podpory), rozvinutá terapeutická činnost (atraktivnost pro klienty).

Slabé stránky: nejistá budoucnost (nutnost hledat nové prostory z důvodu vysokého nájmu).

Příležitosti: přímá vazby na tréninkový obchůdek – vyšší odbyt výrobků s možností koupě konkrétního výrobku přímo od jeho tvůrce, příležitost získání nových zakázek v rámci náhradní plnění.

Hrozby: klesající podpora ze strany státu, zvýšení nákladů na provoz v souvislosti s hledáním a následným stěhováním do nových prostor.

7.2 Eliášův obchod

Je tréninkovým pracovištěm pro osoby s mentálním a kombinovaným postižením a zároveň slouží jako reprezentační prodejna neziskových organizací, denních stacionářů, chráněných dílen atd. Projekt Eliášův obchod byl zahájen v září roku 2005 díky finanční podpoře ze sociálních fondů EU. Pro zákazníky byl Eliášův obchod otevřen v září roku 2006 na frekventovaném a dobře viditelném místě v blízkosti Vítězného náměstí (Jugoslávských partyzánů 4) na Praze 6. Prostory k provozování obchodu byly získány za přispění městské části Prahy 6.

Hlavním posláním projektu je umožnit lidem s postižením rozvíjet v rámci sociální rehabilitace pracovní a sociální dovednosti potřebné pro začlenění do běžného způsobu života. Práce v obchodě pomáhá klientům získat a upevnit především komunikační schopnosti, samostatnost, zodpovědnost a další znalos-

ti, dovednosti a návyky, díky kterým se potom mohou snadněji uplatnit na otevřeném trhu práce.

Obchod dále přispívá ke zviditelnění práce sociálních a neziskových organizací, pražských i mimopražských. U jednotlivých výrobků jsou přiloženy letáčky, případně fotoreportáže o místech jejich vzniku a o lidech, kteří je vyrábějí. Dalším smyslem provozu obchůdku, byť v malé míře, je posílit schopnost organizací (zabývajících se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením) jejich samofinancování. Spolupráce je navázána na tyto organizace: Rolnička, Chráněné dílny u sv. Anny, Dílny tvořivosti, AGMANO, Lemniskáta, Gawain, Jinan, Cedr, Arkadie, Proutek, Modrý klíč, Iskérka, Ignis, Nazaret, Appla, Fokus, Sananim, Fortel, WS Handicap, Společenství Dobromysl, Bona aj.

Obchod je otevřen po celý rok od pondělí do pátku od 10.00 do 18.00 hodin. Každý den se v obchůdku vystřídají čtyři klienti na dopolední a odpolední směnu, celkem 12 osob se zdravotním postižením za týden.

7.2.1 Struktura financování

31,8 %	vlastní výdělečná činnost
50,9 %	podpora MPSV
12,5 %	podpora MHMP
1,8 %	podpora z MÚ Prahy 6
3,0 %	dary a ostatní příspěvky

7.2.2 SWOT analýza

Silné stránky: rozmanitost výrobků a široká nabídka zboží pro odběratele v rámci náhradního plnění, rozvinutá terapeutická činnost (atraktivnost pro klienty), atraktivní lokace prodejního místa.

Slabé stránky: velká vytíženost zaměstnanců (asistentů) vzhledem k časové náročnosti provozu obchůdku.

Příležitosti: přímé napojení se na konečné odběratele s následnou možností získání nových zakázek v rámci náhradní plnění.

Hrozby: klesající podpora ze strany státu, zvýšení nájmu nebytových prostor vzhledem k jejich atraktivnímu umístění.

7.3 Projekt Dílna Via Roseta o.p.s.

7.3.1 Představení projektu

Projekt si dává za cíl vytvořit nové chráněné pracoviště a pracovně-tréninkový obchod, kde bude zaměstnáno celkem 8 osob se zdravotním postižením. Provoz bude otevřen od pondělí do pátku a osoby se zdravotním s postižením zde budou pracovat pod odborným vedením sociálního pracovníka a pracovníka v sociálních službách. Celkem se počítá s kapacitou 16 osob se zdravotním postižením za týden. Zaměstnanci (OZP) se budou podílet na ruční výrobě různých dárkových a užitkových předmětů (z textilu, keramiky, papíru, korálků, kovu aj.) a zároveň budou mít možnost vyrobené zboží prodávat. V dílně budou vyráběny např. oděvy, tašky, šály, šátky, polštářky, ubrusy, prostírání, textilní hračky, keramické nádoby (hrnky, mísy vázy, aj.) odlévané z forem, malované a glazované, ruční keramika, aromalampy, svícny, knoflíky, korálky kachle a šperky. Zaměstnanci se budou učit různé techniky textilní výroby (šití, vyšívání, pletení, háčkování, barvení, tkaní, práci s vlnou) a keramické výroby. Jedna osoba s postižením bude mít v náplni práce jednoduché administrativní činnosti (zapisování výrobků ve skladu do PC, vyřizování korespondence, pochůzky apod.), jedna osoba s postižením bude mít na starost úklid dílny, praní pracovních oděvů, ručníků a utěrek, případně se podílet na přípravě obědů pro ostatní zaměstnance. Na chodu obchodu se budou podílet také ostatní zaměstnanci chráněné výrobní dílny, budou se zde učit obsluhovat zákazníky, mít přehled o nabízeném zboží, oceňovat zboží a rovnat ho do regálů, zacházet s penězi, zapisovat prodané zboží a udržovat obchod v čistotě a pořádku.

7.3.2 Cílová skupina

Během realizace projektu bude podpořeno minimálně 16 osob s mentálním, kombinovaným a duševním postižením. Jde o osoby, které budou zařazeny do pracovně-tréninkového programu, nebo získají zaměstnání na placeném chráněném místě.

7.3.3 Cíl projektu

Vytvořit pro osoby z cílové skupiny vhodné podmínky k získání alespoň minimálních návyků, dovedností a vědomostí týkajících se práce v dílně a při navazování uspokojivých mezilidských pracovních vztahů tak, aby nabyté zkušenosti na chráněném pracovišti byly, osobám s postižením ku prospěchu, pokud se jim podaří najít vhodnější zaměstnání na otevřeném trhu práce. Za tímto účelem budou vytvořeny tyto programy:

- placené zaměstnávání osob se zdravotním postižením bude určeno pro 5 placených chráněných pracovních míst, která využije maximálně 10 osob se zdravotním postižením na zkrácený úvazek. Každá osoba může být zaměstnána 2 – 3 dny v týdnu tj. 10 –15 hodin týdně dle vlastního požadavku,
- pracovní - tréninkový program pro osoby se zdravotním postižením vytvoří 3 tréninková pracovní místa denně, která může využívat minimálně 6 osob, které se budou střídat. Každá osoba bude v pracovní – tréninkovém programu 2 až 3 dny v týdnu, tj. 10 - 15 hodin týdně,
- poradenská a konzultační činnost o.p.s. Via Roseta pro osoby se zdravotním postižením zapojené do projektu, pomoc při hledání jiných sociálních služeb či jiného pracovního uplatnění.

7.3.4 Struktura financování

Projekt bude po dobu dvou let v plné výši financován z evropských fondů, Operačního programu Praha adaptabilita (OPPA). Celkové náklady projektu jsou vyčísleny na 4 689 381 Kč.

7.3.5 SWOT analýza

Silné stránky: zajištění financování na dva roky z OPPA, přímá vazba na Eliášův obchod a přímé vazby na odběratele výrobků v rámci náhradního plnění, velká zkušenost a terapeutické kompetence ředitelky projektu i pracovních asistentů.

Slabé stránky (možná rizika): nezájem cílové skupiny, nezájem veřejnosti o nákup výrobků, prodloužení doby realizace.

Příležitosti: přímé napojení na konečné odběratele s následnou možností získání nových zakázek v rámci náhradního plnění.

Hrozby: nedostatek finančního zajištění po ukončení financování projektu z evropských fondů.

7.4 Společenství Dobromysl

7.4.1 Představení organizace

Je občanské sdružení, nestátní nezisková organizace, která provozuje týdenní stacionář Dobromysl. Zakladatelé sdružení se při zřizování inspirovali provozem obdobných zařízení (camhillských komunit) ve Švýcarsku, kde byli na ročním studijním pobytu. Sdružení sídlí v obci Srbeč č.p. 39 na Rakovnicku ve Středočeském kraji a je vlastníkem památkově chráněného objektu – barokního zámečku v Srbči. Jde o bývalý schwarzenberský statek, jehož historie sahá do 13. století. Týdenní stacionář navštěvuje devět klientů s kombinovaným postižením. Převážná část klientů pochází z Prahy a ze Středočeského kraje. Cílem stacionáře je rozvoj schopností a dovedností klientů (praktických i sociálních), posilování jejich zodpovědnosti a schopnosti rozhodování, učení se aktivnímu způsobu života. Provoz týdenního stacionáře je stanoven na pět dnů v týdnu, 24 hodin denně.

Motto sdružení Dobromysl je: *„Chceme naším životem uskutečňovat soulad materiálního a duchovního pojetí světa - vytvořit společenství, které nebude upřednostňovat materiální zisky, ale naplnění života všech zúčastněných, včetně lidí vyžadujících zvláštní péči.“*

7.4.2. Cíl stacionáře

Týdenní stacionář Dobromysl je zařízením rodinného typu, jehož cílem je podpora a rozvoj každého klienta – jeho praktických i sociálních návyků a dovedností, posilování jeho zodpovědnosti a schopnosti rozhodování, učení se ak-

tivnímu způsobu života. Hlavní metodami práce, které jsou používány v přímé práci s klienty jsou: přímý a otevřený způsob komunikace, nahlížení individuální životní situace klienta, vytvoření menší skupiny klientů, která umožňuje vzájemnou intenzivnější sociální komunikaci.

7.4.3 Cílová skupina

Služby týdenního stacionáře mohou využívat dospělé osoby s chronickým onemocněním, osoby s kombinovaným postižením, osoby s mentálním postižením, osoby s tělesným postižením. Kapacita stacionáře je 12 klientů a nyní je zcela naplněna.

7.4.4 Provoz stacionáře

Provoz týdenního stacionáře je stanoven na pět dnů v týdnu, 24 hodin denně. V letních měsících Sdružení Dobromysl nabízí svým klientům tzv. týdenní letní pobyty (1 týden v červenci, 1 týden v srpnu).

7.4.5 Náplň stacionáře

Ergoterapie: tiskařská dílna (linoryt, suchá jehla, slepotisk) s výrobou novoročenek, blahopřání, tisk na textil aj, malá dřevovýroba a práce s papírem (výroba krabiček, misek, talířů, záložek, ozdob aj.), tkaní a malba na hedvábí (šátky, vitráže aj.), práce na zahradě, údržba dvora (zametání, hrabání), péče o hospodářská zvířata.

Léčebná arteterapie: muzikoterapie, eurytmie, arteterapie, dramaterapie, jóga.

7.4.6 Denní rozvrh

08.00 – 9.00	budíček, snídaně, či příjezd klientů do stacionáře (dle individuální situace klienta)
09.00 – 10.00	ranní hygiena, úklid koupelen a WC, péče o hospodářská zvířata
10.00 – 10.30	zahájení dne (zpěv, orientace v čase, datu, rozdělení práce, celkový plán dne)

10.30 – 11.30	práce v dílně
11:30 – 12:00	přestávka se svačinou
12:00 – 13:30	práce v dílně
13.30 – 15.00	oběd, mytí nádobí, úklid kuchyně, odpočinek
15.00 – 16.00	arteterapie (umělecké činnosti vztahující se k jednotlivým ročním obdobím a svátkům roku, ukončení pracovního dne úklidem dílny, zhodnocením dne)
16.15	odjezd denních klientů domů, popřípadě začátek volnočasových aktivit (hry, procházky pod dohledem asistenta).
18.00 – 19.00	příprava večeře, večeře
19.00 – 21.00	volnočasové aktivity
21.00 – 22.00	večerní hygiena, večerka

Chod stacionáře je vystavěn na rytmickém uspořádání roku, rok je vnímán prostřednictvím prožitku různých svátků.

7.4.7 Cena služby

Pobyt (klienti týdenního stacionáře):

- 75 Kč za každý faktický den pobytu klienta
- 3000 Kč za měsíční pronájem lůžka ve vícelůžkovém pokoji
- 4000 Kč za měsíční pronájem lůžka v jednolůžkovém pokoji

Strava:

- 140 Kč celodenní strava (snídaně, 2 svačiny, oběd, večeře, káva, čaj)
- 60 Kč oběd
- 10 Kč svačina

7.4.8 Struktura financování

52,5 %	granty (MPSV a SZIF- Fond na obnovu památek)
33,2 %	tržby z prodeje služeb
6,8 %	tržby za prodané zboží
4,7 %	dary a ostatní příspěvky

7.4.9 SWOT analýza

Silné stránky: velké zkušenosti asistentů a rozvinutá terapeutická činnost (atraktivnost pro klienty), dobré kontakty s obdobným zahraničním zařízením (finanční podpora), na rekonstrukce památkového objektu přidělen grant z Fondu obnovy památek.

Slabé stránky: velká vytíženost asistentů vzhledem k časové náročnosti poskytované služby.

Příležitosti: dalším zdrojem financí je pořádání víkendových seminářů na atraktivním místě nedaleko Prahy.

Hrozby: klesající podpora ze strany státu.

ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce s názvem „*Chráněné dílny, jejich diverzifikace. Práce pro absolventy speciálních institucí. Chráněné bydlení.*“ si kladla za cíl podat celkový přehled o možnostech uplatnění absolventů speciálních škol i ostatních osob se zdravotním postižením a poskytnout pro laickou i odbornou veřejnost možnost rychlé orientace v dané problematice.

V teoretické části byl popsán vývoj přístupů v péči o postižené, zmíněny důležité mezinárodní i domácí úmluvy, které deklarují osobám se zdravotním postižením právo na práci, a je zde uvedena aktuálně platná legislativa pro podporu a zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Třetí kapitola teoretické části se věnovala vlastnímu tématu diplomové práce, seznámila nás s různými typy pracovního uplatnění OZP v ČR s možnostmi samostatného života člověka s postižením v chráněném bydlení.

V praktické části byla představena organizace Lemniskáta - život bez bariér o.p.s., kterou autorka předkládané práce spoluzakládala. Na základě pozorování a biografické analýzy čtyř zaměstnanců dílny byla posuzována možnost jejich dalšího uplatnění na otevřeném trhu práce. Kladně tato možnost byla vyhodnocena u dvou zaměstnanců.

V dotazníkovém šetření pro zaměstnance chráněné pracovní dílny Lemniskáta byla potvrzena hypotéza, že osoby se zdravotním postižením mají stejnou strukturu potřeb jako osoby tzv. zdravé, ale obtížněji naplňují potřebu seberealizace a integrace. Proto jsou v zapojení do pracovního procesu pro osoby se zdravotním postižením významnější tyto sociální aspekty: vyšší sociální statut, pocit prospěšnosti a užitečnosti pro společnost, získání nových sociálních vazeb na nové přátele a nových volnočasových aktivit.

V další kapitole praktické části byla zkoumána metodou pozorování a strukturovaného rozhovoru diverzifikace vybraných organizací (chráněných dílen), které nabízejí pracovní uplatnění osobám se zdravotním postižením. Diverzifikace se projevila u dotazovaných chráněných dílen v následujících oblastech: právní forma, oblast zaměření činnosti, oblast financování provozu.

V oblasti cílové skupiny (zaměření na typ zdravotního postižení) se diverzifikace neprojevila, ale potvrdila se u organizací poskytujících sociální službu v zaměření na věk klienta (žadatele služby).

Vlastní vynaložené úsilí při zpracování diplomové práce považuji za velmi přínosné. Dostala se mi příležitost teoretického i praktického prohloubení znalostí v oboru problematiky zaměstnávání OZP.

Na základě čerstvě nabytých teoretických i praktických zkušeností bych doporučila při zakládání nové organizace nabízející pracovní uplatnění osobám se zdravotním postižením upřednostnit v náplni činnosti poskytování nějakého druhu služby před vlastní produkcí výrobků. Perspektivní se mi z tohoto pohledu jeví podnikatelské aktivity sociálních firem, které nabízejí služby typu: ubytování, restaurační činnost, praní a žehlení prádla, úprava oděvů, opravárenské služby aj. Zajímavou podnikatelskou aktivitou pro založení nové sociální firmy by mohlo být například domácí pekařství s kavárnou.

Jako ideální místo pro smysluplně naplněný život osob se zdravotním postižením se mi jeví camphillská komunita. Osobně jsem před léty v obdobném typu zařízení byla na tříměsíčním zahraničním studijním pobytu a velmi jsem ocenila všestrannou péči, která byla těmto lidem poskytována.

Pro nasbírání podkladů k praktické části diplomové práce byly tázány tyto organizace: sociálně terapeutická dílna Jinan, textilní dílna Gawain, Dílna Eliáš a Eliášův obchod, Via Roseta o.p.s., chráněná pracovní dílna DIPRA v.d., chráněná pracovní dílna Lemniskáta a Sdružení Dobromysl. Všem výše zmíněným organizacím a jejich zaměstnancům patří velký dík za jejich čas a vstřícnost.

Velmi naplňující, osvěžující a povzbuzující při návštěvách výše zmíněných organizací bylo vždy stejně vřelé uvítání a nadšení od postižených lidí.

Shrnutí: postižený člověk a okolní svět, osoby se zdravotním postižením a odborníci z řad tzv. pomáhající profese - mnohé světy, které se denně prolínají a obohacují. Plody, které se rodí z tohoto vzájemného setkávání rozdílných světů, jsou velmi důležité pro celou společnost, neboť v sobě nesou zárodek tolerance, úcty a lásky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Odborná literatura

- [1] ČERNÁ, M. Česká psychopedie. Speciální pedagogika osob s mentálním postižením. Praha: Karolinum, 2008. 222s. ISBN 978-80-246-1565-3
- [2] MICHLOVSKÝ, L. Kapitoly ze somatopedie. Praha: UJAK, 2010.80s. ISBN 978-80-7452-001-3
- [3] NOVOSAD, L. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním*. Praha: Portál, 2009. 272s. ISBN 978-80-7367-509-7.
- [4] PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 2006, 401s., ISBN978-80-7315-198-0
- [5] SLAŠŤANOVÁ, D.,DURAJOVÁ Z., *Zaměstnávání lidí postižením a transformace sociálních služeb*, Brno: Liga lidských práv, 2012. 90s., ISBN 978-87414-08-8
- [6] SPIRIT, M. a kolektiv *Pracovní právo a právo sociálního zabezpečení v ČR*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 414s. ISBN978-80-7380-189-2
- [7] SPIRIT, M. *Občané se změněnou pracovní schopností v obchodních organizacích*. Praha: VŠE, 1993. 135s., ISBN 80-7079-231-0
- [8] ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha : Portál, 2006. 198 s., ISBN 80-7367-060-7.
- [9] VALENTA, M. *Camphillské hnutí a německý výchovně vzdělávací systém*. Olomouc: UP, 1995. 33s. ISBN 80-7076-460-1
- [10] VOTAVA, J. a kol. *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 207 s. ISBN 80-246-0708-5.
- [11] VYSOKAJOVÁ, M. *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 139 s. ISBN 80-246-0057-9.

Legislativní normy

- [12] Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti
- [13] Listina základních práv a svobod České republiky
- [14] Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách .
- [15] Zákoník práce č. 262/2006 Sb.

Internetové zdroje

- [16] *Camphill České Kopisty*. [on line]. České Kopisty: 2011 [cit.2013-02-20].
Dostupné na WWW : < <http://camphill.cz/>>.
- [17] *Česká unie pro podporované zaměstnávání Poskytovatelé služby PZ*
[online] 2012 [cit. 2013-02-05].
Dostupné na WWW <<http://www.unie-pz.cz/>>
- [18] *Český statistický úřad*. [on line]. Praha: 2012 [cit.2012-06-15].
Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/>
- [19] *Dipra v.d.* [on line]. Praha: 2013 [cit.2013-02-03].
Dostupné na WWW: <<http://dipra.cz/>>
- [20] *Dobromysl. Právo a lidé postižením*. [on line]. Praha: 2012 [cit.2012-11-08].
Dostupné na WWW: < <http://www.dobromysl.cz/>>
- [21] *Eur-lex.Přístup k právu Evropské unie*. [on line]. 2013 [cit.2012-11-18].
Dostupné na WWW:<<http://eur-lex.europa.eu/cs/tools/contact.htm>>
- [22] *Charta sociálního podnikání*. [on line]. Praha: 2013 [cit.2013-01-28].
Dostupné na WWW: < <http://www.sociální-podnikání.cz/>>
- [23] *Integrovaný portál MPSV. Katalog zaměstnavatelů OZP* [online] MPSV
2012 [cit. 2013-02-05]. Dostupné na WWW
<http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnani osob/katalogorganizaceozp>
- [24] *Informační portál pro osoby se specifickými potřebami*[on line].
Praha: 2013 [cit.2013-12-04].
Dostupné na WWW: < <http://www.helpnet.cz/kontakt>>

- [25] *Lemniskáta - život bez bariér o.p.s.* [on line]. Praha: 2013 [cit.2013-02-04].
Dostupné na WWW: < <http://www.lemniskata.cz/> >
- [26] *Nadace Jedličkova ústavu. Úvod* [online]. Praha, 2012 [cit.2012-01-11].
Dostupné na WWW:<<http://www.nadaceju.cz/clanky/rudolfjedlicka.html>>
- [27] *Zdravotně - sociální portál.* [on line]. Praha: 2013 [cit.2013-02-02].
Dostupné na WWW: < <http://www.lidemezilidmi.cz/>>
- [28] *Poradna pro občanství, občanská a lidská práva.* Praha: 2012 [cit.2013-33-13]. Dostupné na WWW: < <http://lidskaprava.poradna-prava.cz/>>
- [29] *Ministerstvo práce a sociální věcí.* Praha: 2013 [cit.2013-02-02].
Dostupné na WWW: < <http://www.mpsv.cz/>>
- [30] *Národní rada osob se zdravotním postižením* Praha: 2012 [cit.2012-11-18].
Dostupné na WWW: < <http://www.nrzp.cz/>>
- [31] *People, planet, profit, o.p.s Sociální podnikání* [online] 2013 [cit. 2013-02-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.p-p-p.cz/index.php/cs/ppp/profit/58-socialni-podnikani>>
- [32] *Platforma sociálních firem.* [on line]. 2013 [cit.2013-02-03].
Dostupné na WWW < <http://www.socialnifirmy.cz/>, >
- [33] *Portál veřejné správy. Vyhledávání v zákonech* [on line]. 2012 [cit.2012-11-20].dostupné na WWW < <http://portal.gov.cz/>>
- [34] *Sdružení Dobromys., [on line]. 2012 [cit.2013-03-03].*
Dostupné na WWW < <http://www.dobromysl.info/kontakt.html>>
- [35] *Registr poskytovatelů sociálních služeb. MPSV* [online] 2012 [cit. 2013-01-29]. Dostupné na WWW: <<http://iregistr.mpsv.cz/>>
- [36] *Textilní dílna Gawain – textilní dílna.* [on line]. Praha: 2013 [cit.2013-02-02]. Dostupné na WWW: < <http://www.gawain.cz/>>
- [37] *Vláda české republiky. Dokumenty.* 2012 [online]. [cit.2012-11-18].
Dostupné na WWW <<http://www.vlada.cz/>>
- [38] *Výrobní družstvo invalidů. Kalkulačka náhradního plnění* [online] 2011 [cit. 2013-01-19]. Dostupné na WWW < www.vdimeta.cz/ >

SEZNAM POUŽÍVANÝCH ZKRATEK

- CHPD:** chráněná pracovní dílna
- CHPM:** chráněné pracovní místo
- ILO:** Mezinárodní organizace práce
- MPSV:** Ministerstvo práce a sociálních věcí
- OZP:** osoba se zdravotním postižením
- PZ:** Podporované zaměstnání
- SZIF:** Fond na obnovu památek
- ÚP:** Úřad práce
- WHO:** Světová zdravotnická organizace
- ZP:** zdravotní postižení

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Standardizovaný rozhovor

Příloha B: Tabulka č. 4 – Odpovědi zaměstnanců na dotazník

PŘÍLOHA A

Standardizovaný rozhovor

- Otázka č.1 :* Co je předmět vaší činnosti, čím se vaše organizace zabývá?
- Otázka č.2a :* Kolik zaměstnáváte celkem zaměstnanců, kolik OZP?
- Otázka č.2b :* Kolika klientům poskytujete sociální službu?
- Otázka č.3:* Máte ještě neobsazená (pracovní) místa?
- Otázka č.4:* Pokud ano, hodláte je ještě obsadit a kdy? Pokud ne, proč?
- Otázka č.5a:* Žádáte si u Úřadu práce podporu na mzdu zaměstnanců OZP?
- Otázka č.5b:* Žádáte si o příspěvky na chod organizace u MPSV a MHMP?
- Otázka č.6:* Využíváte možnosti poskytnutí příspěvku od ÚP na provoz chráněného pracovního místa?
- Otázka č.7:* Dokáže vaše organizace (firma) zcela sama svojí činností pokrýt všechny měsíční provozní a mzdové náklady za stávající podpory ÚP(MPSV,MHMP)?
- Otázka č.8:* Jestli *ano*, je to jen zásluhou zisku z výrobního programu nebo poskytovaných služeb, který vaše organizace (firma) nabízí?
- Otázka č.9:* Pokud *ne*, kolik procent potřebných financí na měsíční provoz pokryjete vlastní činností, kolik procent potřebujete dofinancovat?
- Otázka č.10:* Jaké jsou event. další zdroje finančního zabezpečení chodu vaší organizace?
- Otázka č.11:* Je něco, co byste chtěli změnit na chodu vaší organizace, máte nějaké plány do budoucna?
- Otázka č.12:* Je něco co vaší organizaci ohrožuje a co byste chtěli event. změnit?

PŘÍLOHA B

Tabulka č. 4: Odpovědi zaměstnanců na dotazník

	Otázka č.1	Otázka č.2	Otázka č.3	Otázka č.4	Otázka č.5	Otázka č.6	Otázka č.7	Otázka č.8	
Respondenti	1.	Přišel z jiného zam. po zrušení prac. místa	Žádná pro mne vhodná	Na chráněném pracovišti	Klidné prostředí, malý kolektiv, mzdu, zkrácenou prac. dobu	Všechny vyjmenované možnosti	<5000/6 hod	Změna prostředí	Noví přátelé, získání nových dovedností
	2.	Přišel z jiného zaměstnání.	Vůbec žádná	Na chráněném pracovišti	Všechny vyjmenované možnosti	Všechny vyjmenované možnosti	Výše není důležitá	Uspokojení z práce	Noví přátelé, získání nových dovedností
	3.	Přišel z jiného zam. po zrušení prac. místa	Žádná pro mne vhodná	Na chráněném pracovišti	Všechny vyjmenované možnosti	Všechny vyjmenované možnosti	<4000/6 hod	Dobry kolektiv, klidná práce	Všechny vyjmenované možnosti
	4.	Přišla z jiného zaměstnání	Žádná pro mne vhodná	Na chráněném pracovišti	Všechny vyjmenované možnosti	Všechny vyjmenované možnosti	<4000/6 hod	Zajímavá práce, dobrý kolektiv	Všechny vyjmenované možnosti
	5.	Více než 3 měsíce	Vůbec žádná	Na chráněném pracovišti	Všechny vyjmenované možnosti	Všechny vyjmenované možnosti	Výše není důležitá	Práce v polygraf. výrobě	Lepší fin. sit., Noví přátelé, získání nových dovedností
	6.	Více než 1 rok	Vůbec žádná	Na otevřeném trhu práce	Klidné prostředí, malý kolektiv, mzdu, práce bez tlaku na výkon	Všechny vyjmenované možnosti	<5000/6 hod	Čistá práce, dobrý kolektiv	Všechny vyjmenované možnosti
	7.	Více než 3 měsíce	Žádná pro mne vhodná	Na otevřeném trhu práce	Klidné prostředí, mzdu,	Všechny vyjmenované možnosti	<5000/6 hod	Práce kniháře	Noví přátelé, získání nových dovedností
	8.	Více než 1 rok	Žádná pro mne vhodná	Na otevřeném trhu práce	Všechny vyjmenované možnosti	Všechny vyjmenované možnosti	<4000/6 hod	Dobry kolektiv uplatnění	Všechny vyjmenované možnosti

Bibliografické údaje

Jméno autora: Dagmar Kohoutková

Obor: Speciální pedagogika – učitelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Chráněné dílny, jejich diverzifikace. Práce pro absolventy speciálních institucí. Chráněné bydlení.

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 70 (8-78)

Celkový počet stran příloh: 1

Počet titulů české literatury a pramenů: 15

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 23

Vedoucí: Mgr. Jitka Králová